

HARVARD UNIVERSITY.

LIBRARY

OF THE

MUSEUM OF COMPARATIVE ZOÖLOGY

70.824

LIBRARY OF

SAMUEL GARMAN

September 1, 1928.

SEP 1 1928

Garucayen

I A N I

D V B R A V I I

Q V I P O S T E A

O L O M V C E N S I S E P I S C O P V S

creatus est, De Piscinis et Piscium qui in eis aluntur naturis libri quinque, ut doctissimi, ita ad rem familiarem augendam utilissimi, ad illustrem uirum

Antonium Fuggerum.

ITEM X E N O C R A T I S D E A L I M E N T O

ex aquatilibus Græcè & Latinè nunc primùm æditus: cum scholijs Conradii Gesneri.

J. F. W. - 6 -

M. D. LIX.

e

ANVS Dubrauius , postea
se Ioannem Olomucensem
nominauit, scripsit satis lu-
culenter historiam Boemi-
cam libris X X X I I I . impressis in oppi-
do Morauia Prostanna, in offi-
cina Ioannis Guntheri,
anno à nato Chri-
sto MDLII.

IOANNES DEI
GRATIA EPISCOPVS
Olomucensis, Francisco Thurzoni,
eadem gratia Episcopo
Nitriensi. S.

LIBELLVM hunc de piscinis,
quem instinctu hortatúq; memorandi Stanislai
Thurzoni, tui quidem patru, mei autem
patris magis quàm patroni, ab hinc annos be-
nè multos, priuatus adhuc, ad Antonium Fug-
gerum familiae uestrae affinitate annexum, scri-
pseram, atq; eiusdem Pontificis mei sententia,
ita absolueram, ut author mihi nō semel fuerit
illius quàm primum adendi. Sed dum ego, meo
more, necto moras, meq; iuxta uetus uerbum
sustineo, ut lente festinem, secedit intereà ex
hac uita in meliorem locum Deo hominibúsq;
probatissimus Pontifex, mihiq; unà cum disces-
su suo omnem abripit publicandi libelli cupidi-
tatem. Desinimus enim cupere, amissis ijs, qui-
bus ex animo bene cupiebamus. Iacebat igitur
praesens libellus eodem funere, quo Pōtifex me-
us, sepultus, praesertim cùm in demortui locum

EPISTOLA.

*mihî contigerit successio, ut aliam uitam, ita
 aliam dietam postulās, atq; id imprimis uetans
 ne à sacris quibus initiatus essem, delaberer ad
 prophana studia. uox enim Domini est: Nemo
 qui manu sua admota aratro, respexit à tergo,
 aptus est regno Dei. Si non opportuni importu
 niq; flagitatores me supprimēdo libello indormi
 entem, uide oro mi Franciscè, quo exemplo,
 quā ue ratione ad adendum excitassent. Exem
 plum mihi Petri, & Thomæ, cum filijs Zehe
 dæi obtrudebant, quos omnes ad semel omis
 sum piscatum, nihil ad apostolicam functio
 nem pertinētem, reuersos esse dicebant. mox ra
 tionem super hac re à diuo Gregorio redditam
 adiecerunt, uerba ipsius ista recitantes: Negoti
 um quod ante conuersionem sine peccato exti
 tit, hoc etiam post conuersionē repetere culpa
 non est. Quo ego audito ultrā pugnare cōtra de
 stiti, eò procliuius, quòd hanc uictoriam ad de
 functi memoriam renouandam spectare uide
 bam: Quam memoriam, quando non minus tu,
 atq; ego, sanctè colas, monumentum eius præ*

sententia

EPISTOLA

*sentem hunc libellum accipe, qui te, præter ea
quæ dixi, dulcis quoq; contubernij, quod cum
eodem Põtifice nostro æterna laude dignissimo
complures annos transegimus, submoueat, si
mũltq; ambos nos inuitet ad rei familiaris curã,
sine qua hospitales, ut decet, adesse non
uersus hospites possumus, Viue &
Vale. Datũ in arce nostra
Cremsiriensi.*

ELENCHVS CAPITV M LI-
BRORVM DE PISCINIS.

LIBRI I.

- Cap. 1. De piscinis earumq; generibus.
2. De nobilitate piscinarum, quas in regionibus nostris excolimus.
3. De utilitate piscinarum:
4. De uetustate et origine piscinarum.
5. De Cyprino.
6. De Lucio.
7. De nominibus aliorum piscium, qui in piscinas ultro illabuntur.

LIBRI .2.

Prefatio,

Cap. 1. De situ et positione ac adificatione piscinarum.

2. De librandis aquis in piscinis, et instrumentis ad hunc usum appositis.

3. De symmetrijs ad quas agger attollitur

4. De

.4. De fundamento aggeris et superstructione.

.5. Quemadmodum aggeris areas metiri, & exinde locare opus debeas.

.6. De aggere circumuallando.

.7. Quanam materies ad septa piscinarum magis idonea.

.8. De incili, septis, emissario.

LIBRI. 3

Proœmium.

Cap. 1. De aquæ ductu in piscinas.

.2. Quatenus et quomodo aquæ in piscinam nouam sint introducenda.

.3. De fœtu Cyprinorum in piscinas suo tempore transferendo.

.4. Quæ spectanda in fœtu ad piscinam transferendo, & unde sit transferendus.

.5. Quantus cuiq; piscinæ Cyprinorum numerus sit contribuendus.

.6. Bonus pater familiâs seminaria Cyprinorum domi constituta debet habere.

.7. De positione seminariorum.

8. De trifaria piscinarum per classes distinctione.

9. De attritu Cyprinorum Luciorumq̃.

10. Semelne Cyprinus in piscinis, an sapius (uti in mari fit) paria:?

11. Lucij quo tempore in piscinas tempestivissimè deducantur.

12. Quæ sit opinio de Lucijs, cur sua sponte in piscinas superueniant.

LIBRI. III

Proœmium.

Cap. 1. De officio tutoris piscinarum.

2. Quid inuère tutorem curare conueniat.

3. Quid sit in æstate procurandum.

4. De alimentis Cyprinorum.

5. De extirpanda in piscinis harundine.

6. De morbis Cyprinorum.

7. Quid in autumno curatori agendum.

8. De hyemali piscinarum procuratione.

LIBRI. V

Præfatio

Præfatio.

Cap. 1 De temporibus piscandi, & quæ ante piscatum instrumenta sint præparanda.

2. De piscatu Cyprinorum & Luciorum.

3. De secluforijs iuxta piscinas constituendis.

4. Quemadmodum in piscinis congelatiis sit piscandum.

5. Unde accidat ut in alijs piscinis crassiores, in alijs tenuiores, interdum et iam in eadem piscina capiantur Cyprini.

6. Alteriusne, an in singulos annos, ad singulas piscinas piscari magis expediat?

7. De Cyprinis ad piscinas distrahendis.

8. Cur fiat in auctis piscinis, ut præciũ quoq; Cyprinorum augeatur?

9. Quemadmodum veteraneæ piscine restituantur.

10 De vinarijs Salarum, .i. Trutarum.

Epilogus.

4 5

F I N I S.

I A N I D V B R A V I I
A D A N T O N I V M F V G.
gerum de piscinis Præ-
fatiuncula.

CUM superioribus diebus, Antoni uir cla-
rissime, tuis literis, alteris ad Principem,
& Mecœnatè meum Stanislaum illum Thur-
zonem, alteris ad me scriptis, inuitatus amicè
& hospitaliter essem, ut me in Pannoniam ad
arcem tuam, quam tibi ære tuo ibidem parasti
conferrem, situm illius & statum conspectu-
rus, atq; ita ego, ut desiderabas cùm mea spon-
te, tum principe submonète, fecissem, multa sta-
tim mihi in ipso arcis aditu ultrò occurrebant
ac mox complura alia per quatrIdui ocium, à
Præfècto arcis sunt indicata, ad eò seuitia eorū,
atq; auaritia, qui eandem arcem antè possede-
runt uexata & afflucta, ut recreari singula in-
staurariq; posse, nisi cura magna, maiorèq; æ-
ris impendio non uiderentur. Sed ubi ad extre-
mum cognoui, neq; pecuniam in sumptū, neq;
diligentiam atq; industriam profectò adin-

P R A E F A T I O .

Staurandum quae prostrata ibi aut neglecta iacent, deesse: Nihil erat quod amplius dubitarem, quin ita ut oporteret, illic accurarentur omnia. Non idè tamen sum ueritus, ne fierem intempestuus, si me præterea in aliquam curarum partem immiscerem: Eius præsertim arcis, quam sciebam esse ab initio conditam et possessam à constantia Bohemæ Regina, quæ Ottagaro Regi, cuius complura in Pontifices Olo mucenses extant beneficia, nupserat. Delegi quæ eam curam potissimum, quæ ad piscinas pertinet, quoniam illas curatione maximè indigere uidebam. De piscinis autem priscis authoribus tametsi res non est omissa, primoribus tamen uix labris est delibata: quia ad palatum non faciebant, tum dulces, quòd sine fructu essent, tum salsæ, quòd propter sumptum amaræ: Quæ admodum M. Varro faceret, ut interdum facere solet, commemorauit. At contrà se habent nostrates piscine, ut quibus nõ est tam fructuosum in latifundijs aliud, quod posset facere opes æquabiles: id quæ facile licebit ei æstimare

P R A E F A T I O .

qui piscinas inter alia coluerit . Quare non solum importunum uideri non debet , sed ualde etiam opportunum , ut tandem portio fundi opulentissima ex latebris , in quibus hactenus , sine honore literarum , delituit , in apertum proferatur , tuoque primum , mihi Artoni , conspectui exhibeatur , qui primus mihi author fueris illustrandi piscinas . Etenim antea quam tu me ei deliberationi , qua de re familiaris , ad arcem tuam amplificandam facta erat , interesse uoluisti , ne per insomnium quidem mihi in mentem uenerat , ut ego rem piscinariam memorie per literas mandanda susciperem . Sed postea quam a deliberatione ita negotium , idque tuo iussu , agi cognoscebam , ut omnes rationes consilij nostri ad te perscriberentur , in eaque re quanquam notam satis haberem prudentiam atque diligentiam tuam , nihilò tamem minus admirabar , in tantadomi forisque cura , tamque uaria & multiplici rerum administratione , tantum tibi superesse studium pernoscenti ea , quorum

PRÆFATIO.

procuracionem alijs delegasti: atq; ibi simul cū hac admiratione cupido incessit accuratius de liberata pertractandi, ut studio isti tuo de meli ore nota à me satis fieret. Nec defuit domi ad hanc rem celerius conficiendā hortator, Princeps & pontifex meus, tui amantissimus, ut cui tecum, & cum tuis necessitudo intercedat. Hortator autem? immò uerò, quæ eius est comitas, etiam adiutor. Quàm multa ille pro usu & experientia, quàm memoriter, quàm copiosè de piscinis disseruit, ut tanto mihi ueriores materiã scribendi suppeditaret? Sed quid opus est proœmio longiore? Iam ipse suimet Tibicen erit libellus, utinãq; eiusmodi inflat tibias, cuiusmodi libenter audiunt aures tuæ à Musis non alienæ.

DE PISCINIS ET ARVM-
que generibus. Cap. 1

T^o ut inde narrandi initium sumamus unde libelli uocabulum proficiscitur, nempe à Piscinis: sane non

alias hic piscinas uocamus, quàm eas, quas sic diffinire uidetur M. Varro cum ait: piscinas dico, eas, quę in aqua dulci, aut falsa, inclusos habent pisces. Nihil itaq; negotij nobis erit cum quouis alio genere piscinarum: siue eo, in quo homines lauant natantq; de quo Cicero, latiorē, inquit, piscinā uoluissē, ubi iactata brachia non offēderentur: siue cum illis alijs, in quibus iumenta & pecudes adaquari, anferes & anates urinari, lupinū & cannabina macerari spectamus. Sed earum solum piscinarum rationem in pręsens habebimus, quę uiuos pisces coercent & nutriūt atq; inde à Gręcis *ἰχθυοτροφία* appellantur: quorum duo genera, idem M. Varro numerat, dulciū & falsarum. Dulces eas esse dicit, quę in dulci aqua

clausos pisces continent, Squalos ple-
 runq; ac mugiles, usq; eò à ueteribus fa-
 stiditos, utin contemptum eorum ad-
 scribere hic ipse Varro ista audeat:
 Quis nunc nebulo ac Rhynton nò di-
 cit, sua nihil interesse, utrum his pisci-
 bus stagnum habeat plenum, an ranis?
 Quin & ipsas deniq; piscinas dulces om-
 nes ad eò paruifacit, tanquam fructu
 & dignatione carentes, ut illas à melio-
 ribus ordinibus ad plebem inconditã
 releget. Salsas porrò nominat eas, quæ
 in aqua marina Pelagios piscium gre-
 ges habent: In hac quondam existimati-
 one, tantòq; in honore habitas, ut earũ
 studiosi, tum Oratæ, tum Murænx, ab
 inclusis eius generis adamatísq; pisci-
 bus, non aliter atq; Numantini & Itauri-
 ci à deuictis gentibus, magno cum am-
 bitu, cognominarentur. Nondum ui-
 delicet illorũ, ita, ut nostris seculis, no-
 ta exploratãq; fuit dulcium piscinarũ
 tam nobilitas, quàm utilitas. Ac primũ
 de no-

de nobilitate illarum disseramus.

DE NOBILITATE P I -

*scinarum, quas in regionibus nostris
excolimus. Cap. 2.*

Protest ne maius aliud, certiusq; nobilitatis piscinarum dari specimen, quam id sane est, quod non solum ipsos possessores amplis censibus & redditibus nobiliores faciat, sed Mensores etiam, curatoresq; ipsarum, ex seruitute aut ignobilitate, in libertatem atq; ingenuitatem afferat? Quam multos licet apud nos uidere, nuper Vernas aut Agazones, hodie una uertigine, ut est apud Persum, factos Marcos Damas? Nullam aliam magis ob causam, quam quod in piscinarum negotijs procurandis dimetiendisq;, insignem operam nauarunt. Imò domini ipsi mediarum facultatum, procurationem piscinarum, tanquam rem splendidam, ultrò arripi-

unt, gaudentq; laudari ab auditoribus, quoties narrant, se rem suam præclare ad piscinas gessisse. Iuuat & ditiores honoratiorésq; operi piscinario interuenisse. Incidi adeò non ita pridem in Silesia, in quendam eiusdem regionis Principem, more piscatorum cruribus ocreatum, cum casu iter per aggerem piscinæ facerem: audiuiq; habitum hunc piscatoris, simulq; piscatum talibus prope modum uerbis excusantem: Si Principi uenatio lepulculi non est inhonesta, nescio quam obrem piscatio Cypri- norum & Luciorum uideri debeat pudenda penitendâq;. Quid, quòd nec Mathiam Pannoniæ Regem puduit ad diuerticula piscinarum sæpius diuertisse? & cum omnes ferè ante se Reges, qui in Pannonia regnarunt, gloria rerum gestarum uicisset, eundem in hac quoq; piscinaria magnificentia rationem reperisse, qua uel gloriosissimos in Bohemia in ceret piscinarios. Ratio fuit, ut

Mariones,

DE PISCINIS. LIB I

Mariones, porculo marino similes, in piscinam, quam sibi ad arcem Tattam extruxerat, ex Danubio deduci iuberet, gnarus in Bohemia genus hoc pisciū non inueniri, nec Bohemos ad eam gloriam aspirare posse, ut uiuum Marionē in piscinis suis ostendere possent. At ipse Beatrici Reginae, Legatōq; Romani Pontificis, qui cognatus Reginae erat, atq; multis ex Bohemia proceribus, paulò minus sexaginta spectādos in piscina, quā dixi, proposuit. Admirationi inter cætera fuit, quòd captiuitatis impatiētissimi, carcerem tamē incolumes aliquandiu pertulerint. Cæterum facta mentione piscis Mariani, alienum non fuerit, indicare Plinij locum, undè eius modi uocabulum desumpsimus, ut una simul opera, eundem locum, fœdè mutilatum, in integrū restituamus. Apud Plinium igitur li. ix. cap. xv. ubi de piscibus amnicis, præcipua magnitudine insignibus, nēpe de Siluro Nilotico, Eso-

ce Rhenano, Attilo Paduano, agit, sic in omnibus ferè, qui editi extant, codicibus legitur: & in Danubio mari extrahitur porculo marino similimus: & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisue interstitis, carne prædulci. Hactenus Plinius. Quis ista, tam malè uidelicet sibi cohærentia tamq; absurda, paulò acrioribus intentionibusq; oculis legens, non uideat in iuriã insignẽ factam esse authori? quasi ille ita scribens (& in Danubio mari extrahitur) ipsum mare cum Danubio, res utiq; palàm disiunctas, coniungere uoluerit. Ac mox subiiciens (porculo similimus) porculû cum pisce, cuius nomẽ ignoraret, cõparauerit: deniq; adijciens (et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo) incertum reliquerit, cuius nam piscis ista magnitudo, inter alios à se nominatos præcipua esset? Sed apagesis hanc tantã negligentiam à uiro ónium diligētissimo & doctissimo. Nos potius

potius negligētissimi, qui traditum nobis ab illo uocabulum incorruptum, corrumpere, quàm retinere illud incolume, maluimus. Quod mihi tamen in præsentiarum, posteaquam res se ita obtulit, restituendum, atq; in suum locum, quem (uox mari) trūca & mutila hic intempestiuè occupauit, reponendum uidetur. Sic igitur sincera uerâq; apud Plinium lectio sese habet. Et in Danubio, Mario extrahitur porculo marino similimus, & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nimirū eiusdem Marionis, quandoquidem magnitudo illius & pinguitudo, similiter ut in Pado Attili, ad mille aliquando libras ingrauescit, atq; in hūc usq; diē in Danubio dūtaxat, et in Borysthene, amnibus capitur: talis, qualem describit Plinius, nullis ossibus spinisq; interstitis, carnēq; prædulci.

DE UTILITATE.

piscinarum Cap. 3

DVBRAVII.

tilitatis piscinarum tametsi
 multa ubique locorum ex-
 empla occurrunt (nemo e-
 nim apud nos sine magna
 utilitate eas colit,) omnium tamē ma-
 ximè memorabile exemplum videtur
 Iani à Berensteino, Bohemiæ atq; Mora-
 uia Procerum ditissimi. Hunc igitur e-
 go certum habeo ex reditibus tantum-
 modo piscinarum, quas in Bohemia &
 Morauia, atq; Slesia possidet, anno sup-
 periore, amplius duodecies festertiūm
 accepisse, hoc est pecuniæ summā ma-
 iorem, quàm erat, qua Senatores & Pa-
 tricij Romani, uel ab ipso Augusto Cæ-
 sare, q̄ censū auxerat, cēsi fuerūt. Cōfer
 nunc cū Iani piscibus, L. Luculli pisces,
 quos M. Cato, dum tutorem pupulli e-
 iusdem Luculli agit. (nam ipse Lu-
 cullus non in precium, sed in delicias
 pisces nutriebat.) quadringentis se-
 stertijs, id est, censu Equestri, uendens,
 adē luculenter existimatus est rem gef-
 sisse

fisse, ut illam summam M. Varro, post Columella, deinde Plinius, inter exempla referendam censerent: cum apud nos longè maiorem in singulos ferè annos idem Ianus in arcam reponat. Vnde satis superq; potest liquere, quàm utiliter piscinæ in nostris regionibus excolantur. Adiciemus prætereà tamen & Vilhelmi à Bernsteino, eiusdem Iani Parentis sententiam, super piscinis. Rogatus erat, ut diceret quodnam prædiū iudicaret esse maximè fructuosū? Id quod piscinis scateret, respondit. Ac fortè tunc coràm, duo ex Equestri ordine aderant, quorum alter prædium piscinis uicuum, quadringentis sesterts, alter suum, cum piscinis, dimidio minus emerat, atq; uterq; comparari ære alieno prægrauabatur. Ibi Vilhelmus: aude-rem, inquit, pacisci, cum quouis uerum. (circumstabant autem complures) deposito etiam in pignus, non uili pignore, quod certè minimè facerem,

si penitus mihi notas exploratásq; non haberem piscinas, fore, ut hic ex piscibus uenalibus, quam iste, ex fœno, hordeo, & oleribus, multò celerius, omne æs alienum cum fœnore diluat: Adeò piscium quàm aliarum rerum uectigal maius habetur. Nunc addite (inquit) quod piscine, neq; opera multa, neq; impensa coluntur, quemadmodum cætera in fundo, quòdq; minimè omnium tempestatibus calamitosæ reperiuntur. Deniq; mihi, ad eas, quas me habere uideatis opes, aditum in primis piscinæ fecerunt, hodieq; tributum quàm uberri- mum mihi pendunt. Cùm non modò uerba tãti uiri, sed res quoq; ipsa, & diuitiæ ex piscinis comparatæ, fidem orationi facerent, assenserunt omnes, utilitatemq; piscinarũ cæteris ex fundo com- modis prætulerunt. Sed post explica- tam piscinarum tùm nobilitatem, tùm utilitatem, congruens est, ut originem insuper earum demonstremus.

DE

DE VETUSTATE ET
origine piscinarum. Cap. 4.

Massius Hemina uetustissimus annalium author, pisces marinos in mari captos in usu fuisse protinus à cōdita Roma, prodidit, nulla piscinarum mentione facta, cū nullas adhuc Romani frugaliore noverint. Longo de in temporis interuallo, Sergius Orata, quem Cicero Magistrum Asotorum uocat, post multa secula, negulam Neptuni arbitrio, ut Val. Maximus scribit, haberet subiectam, primus peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs intercipiendo fluctus, pisciumq; diuersos greges, separatis molibus intercludendo, ut nulla tam sæua tempestas incideret, qua non onerata mensæ uarietate pisciculorum abundarent. Idem primus Ostreis Lucrinis optimum saporem adiudicauit. Primus item uiuaria ostrearum

in Baiana regione inuenit, ætate L. Craſſi oratoris, ante bellum Marſicū: Quæ quidem ætate prior Licinus Muræna, reliquorum pifcium uiuaria reperit, ut legere eſt apud Plinium. Horum deinde exemplum ſecuta Nobilitas, maxima pecunia ædificatas habebat pifcinas. Hortenſius ſuas ad Baulos, Lucullus ad Neapolim, ubi monte etiam exciſo, maiori impendio, quàm uillam ædificauerat. Eurippū & maria refrigē rādis pifcinis admifit. Vnde à Pompeio magno, Xerxes togatus, eſt conſalutatus. Ipſe porro Cicero omnes eos, qui nimium pifcinis dediti erant, uno uocabulo Pifcinarios cognominat, ita ad Atticum ſuum ſcribens. Tum autem beatos homines hos pifcinarios dico, amicos tuos non obſcurè nobis inuide re. Et alibi: Noſtri autē principes, digito ſe cœlū putāt attingere, ſi Mulli barbati in pifcinis ſint, q̄ ad manū accedāt cuiusmodi pifces Hortenſius habebat.

De

De quo Varro: celerius, inquit, uoluntate Hortēſij ex equili educeres R hedari os, ut tibi haberes mulos, quàm è pifcina barbatum Mullum. Idem Hortenſium Muranam ad eò dilexit, ut exanimata fleſſe credatur. Dicerem ob tam in tempeſtiuam animi mollitiem, dignum planè eſſe cenſura, niſi ante eum L. Craſſus Cenſor, muranam item mortuam, non ſecus ac unicam filiolum atratus luxerit, ut facilè appareat, hos piſces cū ipſis piſcinis ad oculos magis, quàm ad Veſicam, pertinuiſſe, & potiùs marſupium domini exinanuiſſe, quàm repleſſe. Primùm quòd ædificabantur magno, ſecundò quòd implebantur magno, tertio quòd alebātur magno, quemadmodum belliffimè ſcriptum reliquit Varro. Cæterùm quòd ad noſtra tes attinet, ut non eſt promptum affirmare, à quo primum inſtitutæ, & quò tempore eſſe ceperint: ita ſatis conſt^o antiquiſſimum illarum uſum in Bo^{at}, he-

mia & Morauia fuisse, atq; inde uelut è fontibus, disciplinam illarum ad uicinos Slesitas, Polonos, Vngaros, mansisse. in nostratibus autem piscinis palmã Cyprinus & Lucius pisces, obtinent.

DE CYPRINO. Cap. 5

Hæsitauī aliquandiu, fateor, num eum piscem, quem vulgus Carponem uocat, Cyprini uocabulo appellarem. Hæsitã indicãsa mihi fuit, quòd Cyprinum Plinius piscem uult esse marinum. Sed nec Oppianus de illo secus, atq; de marino, suo carmine cecinit, addiditq;, quinquies eum foetum uno anno ædere. Plinius uerò sexies: cùm de Carpone opinio sit, semel eum in singulos annos, aut ad summum bis parere, stagna præterea & amnes passim frequentare. Sed hanc meam hæsitationem, huncq; scrupulum animo meo iniectum, libri tandem

tandem Aristotelis de natura animalium inscripti, mihi exemerunt, in quibus Aristoteles, ipsum quoque Cyprinum aliquoties, non inter marinos solum pisces, sed etiam inter fluuiatiles, & lacustres numerat, & præterea ad eam prorsus imaginem, ad quam factus est Carpo, eundem Cyprinum depingit, cum quaternis in capite utrinque branchijs, cum palato carnosio, cum lingua quoque carnea & adhæsa, cum uentre pleno ouis, milij magnitudine: dein ad eum etiam modum, ad quem Carpo solet, Cyprinum iuxta littora stabulari, & cum parturiat, uada petere, canisque exortu syderari, ostendit: quæ pariter omnia Carpo sustinet: quia non solum pars sed unus atque idem cum Cyprino, solo quidem uocabulo, non autem natura discretus. Et quoniam uox Carponis barbarâ habetur, meritò ob eam rem uidetur esse explodenda, & in locum eius Cyprini substituenda, quæ tum à

Græcistùm à latinis promiscuè usurpatur. Nec est, quòd partus quenquam moueat, si eò sæpius in mari, quàm in piscinis resoluatur. Nam cur id usu illi ueniat, suo post tempestiuiùs dicà loco? Nunc magis iuuat mores Cyprini & dotes contemplari, quòd ita à natura factus & moratus sit, ut sine ullo maleficio uersetur inter pisces cæteros, nulli quòque prorsus aquatiliùm noceat. Nec enim os illi rescissum, aut dentibus armatum, sed compressum & blandum, atque in annuli modum, quoties hiat, rotundum, coloratumque inest. Infunt & dentes in ore gemini duntaxat, iidemque obtusi. Sed & spinæ dorsi hebetes, & pinnae supina parte molles, ac toto corpore lorica, ex continuato squamarum contextu, leuis: talis & cauda, quam bifidam gestat, eademque uelut remigio piscinas placidè peruehitur, ibidemque in piscinis suo succo uiuit, absque domini sumptu: quin ipsi insuper domino

mino hanc dotem affert, quòd de suo
 faginatus, illum delicatè pascit, dulci et
 suavi corporis sui pastu, siue ille eum si-
 bi assum, salúmue, siue patinarium có-
 diuerit.

DE LVCIO. Cap. 6

Lucij quoq; piscis nomen an-
 tiquitas non uideretur admo-
 dum fuisse celebre. Vix e-
 nim Ausonio antiquiore
 dabis authorem alium, qui ita illum no-
 minauerit. Sed & Ausonius casu quo-
 dam ridiculè potius, quam aliqua rati-
 one, à Lucij cuiusdam prænominis de-
 ductum esse, in sua Mosella hisce uersu-
 bus canit:

*Hinc etiam Latio risus prænominis cultor
 Stagnorum, querulis vis infestissima ranis
 Lucius, obscuras ulua cænoq; lacunas
 Obsidet, hic nullos mensarum lectus ad usus
 Fernet fumosis olido nidore culinæ.*

Sic olim forsitan : at nunc Lucius in focis sane illustribus feruescit, legiturq; in usus mensarū quantumuis nobilium nō tamenis, qui ranis sit pastus, aut cœnōis lacunis merlus, sed qui in piscina fluminibus peruia, ideòq; graui odore uacua, foetu Cyprinorum alitur saginaturq;. Nam, uti apud Martialem est:

*Non omnis laudem preciumq; aurata meretur
Sed cui solus erit, concha lucrina cibus.*

Sic laudatissimus habetur sapidissimusq; Lucius, cui Cyprini soboles, esca in piscinis fuerit: Celerrimè enim ex illa simulq; tenerrimè pergliscit. Nec dubiū, quin si ita pastum Aufonius degustasset, moderaturus sibi fuerit à tam intemperanti conuitio. Natura autem & ingenio, Lucius pariter fermè moratus est, ut lupus quadrupes, nam similiter uolentus & rapax, & maleficus habetur. Atq; adeò immanis, ut esuriens, non raro in suum quoq; desequiat genus, nec nisi etiam in extrema fame, terreno pabulo.

pabulo uescitur. Hinc lupum plerique libentiùs, quàm Lucium cognominant: Quando inter pisces quoque lupos, non unum, sed diuersa genera luporum reperiantur, uel Columella teste, qui lupos pisces, qui sine macula sunt, magis quàm uarios, includi piscinis suadet. Atrogauerit forsan aliquis, qui d causæ fit, cur Lucium, quem prædonem atque sobolis Cyprinorum pestem esse sciamus, nihilominus in piscinam illum inducimus? Nimirum, ut eandem piscinam foetu piscium superuacaneo inutiliter exuberantem, illo immisso, leuemus, quò cæteri, qui incremento & saginæ destinati sunt, Cyprini, dum liberaliùs per infrequentiam, pascuntur, celeriùs etiam nobis grandescant & crassescant, atque ita deinde cum ipsis pariter ex sagina obesioribus Lucijs uendantur cariùs. Quòd si piscina examinibus piscium, nuper æditis, libera fuerit: nec opus, nec utile est, ut oues (quod dici-

tur)lupo comitas. Non mihi tempero,
 quin spectaculum, quod ad uiuaria ar-
 ci Cremfiriensi subiecta, dum Stanisla-
 um Thurzonem Pontificem meum af-
 fector, à me oculis tunc spectatum, nūc
 uerbis quoq; hoc loco spectandum re-
 præsentem. Delitescerat in latebris ri-
 pæ uiuarij, discors Lucio Rana, cum for-
 tè Lucius otioso similis, leui caudæ mo-
 tu summas uiuarij aquas ultro citroq;
 sulcaret, quoad tandè ad locum, què
 insidijs faciundis rana cœpit, propius
 appelleret: non omisit, benè gerendæ rei
 occasionè Rana, sed simul atq; faculta-
 tem affiliendi hostis sibi oblatam uidit
 ita ut erat sinibus buccarum inflatis, o-
 culisq; præ ira flagrantibus, repenti in
 caput illius insilit, latèq; diuarcatis pe-
 dibus, frontem circûplexa (uide soler-
 tiam animalculi) in ipsos præcipuè o-
 culos Lucij inuadit, mollissimásq; et cha-
 rissimas lácinat partes: at ille dolore ex-
 agitatus modò citato p undas cursu fer-
 ri,

ri, fluctúsq; circú se cócitare, modò uer-
 tigne rotari, modò fruticum & harú di-
 num, quæ in uiuario subnatæ emicabát,
 attritum quarere, si quo pacto malè có-
 ciliatú, nullarúm q; præ se uiriú infesso-
 rem, fronte excuteret. ceterúm omnes
 eius conatus incassũ cadebát, tám mor-
 dicus eandem fronté Rana obtinebat,
 támq; pertinaciter pœnas ab auidissí-
 mo corporis sui vexatore exigebat, do-
 nec torpescens, ex multa lucta, uiri-
 bus, ipse Lucius uictus succubuit, séq;
 ranámq; unà, in ima gurgitis demer-
 sit. Adhuc nobis omnibus, qui adera-
 m⁹ eodem loci subsistētib⁹, luctatorés-
 q;, q; iucundum nobis spectaculum de
 se exhibuerant, oculis requirētibus, ec-
 ce tibi, Rana subitò in altum exiit, mo-
 réq; uictorú ouans, coaxans, uitulásq;
 rursum se in palatia sua recepit. Imperat
 extéplò Pótifex, acciri piscatores, q; Lu-
 cio retib⁹ inuēto, in lucémq; plato, co-
 gnoscēdi potestaté facerēt, q; dná cum

illo demerso actum esset, atq; miser ille utroq; lumine orcus extrahitur, nō sine omniū nostrū admiratione: at pisca- tores uetāt casū mirari, se enim crebrò talibus certaminibus interuenire, sæpe numeróq; à Ranis Lucios excecatos, at q; eosdē emaciatos, piscari, quoniā am- flis oculis uenari sibi pisces nequeūt, sed sterilitantū arena uétres saburrāt.

*D E N O M I N I B V S A L I O-
rūmq; piscium, qui in piscinas ultrò
illabuntur. Cap. 7*

NON est sine ratione factum, quòd de Cyprino & Lucio separatim commemorauimus. Vterq; enim eorum, magisq; adhuc Cyprinus, ex illo numero piscium habetur, cuius inprimis gratia piscinas ædificamus. Partim igitur honoris amborum causa, quando ambo tanq̃ legitimi coloni in colonias piscinarias deducuntur: Partim etiam, ut futuri piscinarij, naturam & mores utriusq; piscis cognoscentes, simul
notum

notum haberent, quónam modo utrū-
 q; pro moribus suis tractarent, de utro
 q; seorsim egimus. Nunc in uniuersum
 restat dicendum, de aduenis & peregri-
 nis piscib⁹, qui nullo deductore, sed su-
 a sponte, cum ipsis fluminibus in pisci-
 nas illabuntur, illapsiq; sicut numerum
 piscium in piscinis, ita piscinariū quoq;
 inde tributum adaugent. Horum de-
 grege sunt, ut Aufonij uersiculos ex
 Mosella, uel truncatim, persequar:

-- *Virides vulgi solatia Tinca*

Mox etiam Alburni præda puerilibus hamis,

Stridentésq; focis obsonia plebis Alausæ:

Et Perca mensarum delicia?

Prospexiq; iubas imitatus Gobio Barbi.

Quin ipse adeò Barbus cum Labro pis-
 ce (quem Plinius à cauda placere scri-
 bit) interdumq; & Anguilla cū fluuijs
 piscinas subit. Cum riuulis autem Hale-
 culæ riuales, Mænulæq; & Cammari, ac
 cæteri eiusmodi minoris incremēti pi-
 sciculi. Nam piscis, quē Bohemi Pitrus-

sam uocant, in piscinis frequens, non alius esse, quàm Cyprinus creditur, sed degener, & uelut abortiu⁹, quanquàm in cibo haud ingrat⁹, præsertim si in craticula torreat. Nec Charax forma staturaque multum à foetu Cyprini ab similibus, nisi quòd paulò latiore corpore distendatur, & dorsum habeat asperioribus spinis uallatum (unde ei nomen) quòdque iuxta caudam, squamis inauratis magis impallescat. Sed & marinus Charax tergo caudaque auri similitudinè gerit, ac prætereà purpureis cingulis purpureis quoque oculis, ut Aelian⁹ prodit, illustratur. Quorum neutrum in nostrate inuenias, sed neque dentiū extanttiū seriem. Huc uernaculū Characē piscinarij, qui farturæ Cyprinorum consulunt, ne unquam in eadem piscina cum Cyprinis commisceant diligenter cauent: quod vel tantillus Charax audeat & ualeat tantum præ se Cyprinum pascuis depellere, nec tanti ipse tamen distrahi, quanti Cyprinus

prinus potest. Ad hunc igitur modum principia de piscinis se habent: nunc reliqua deinceps suo ordine considerabimus.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

Posteaquam satis abundè libello priore, ut opinor, ea profecutus sum, propter quæ piscinas habere, atq; ædificare utile sit: ipsa narrationis series exigit, ut in hoc subsequenti libello, ædificandi illarum ratio demonstretur, ne, si ommissa ratione, euentum, qui stultorū Magister esse perhibetur, secuti fuerimus, malè ob stultitiam mulctemur, post acceptum uidelicet tandem damnum errata corrigentes, cùm antea prudentes cauere conueniat, quàm opus instituunt, ne quid eorum per errorem committant, quæ nisi cum noua impensarum iactura corrigi nequeant. Nihil igitur pœnitèdū cōmittemus, si regulas aquarias, quæ per librandis aquis infer-

uiunt, si proportiones & symmetrias, quæ excitandis in piscinis aggeribus necessariae sunt, in consilium adhibuerimus. Nam ijs adhibitis, nec minus loci ad ædificium piscinarum, quàm res postulat, nec plus quàm opus sit, sed id quod oportet, occupabimus: Ignoras uerò aliquando has symmetriæ rationes illis, qui primi authores piscinarum apud nos extiterunt, fuisse, argumento fuerit, quòd hodie quoq; multa in antiquis piscinis reprehenduntur & desiderantur, ac subinde in meliùs renouantur, & ad legitimum commensum rediguntur, magistra, quam diximus, Symmetria. Sed eam, qui se nunc in piscinis dimetiendis exercent, non secus atq; quòdam Iurisconsulti Fastos dies, occultam & tacitam habere cupiunt: nimirum, ut ad eos, tanquam ad oracula, uulgus piscinariorum consultum confugiat. Ignoscent tamen eiusmodi nobis, si ad Gn. Flauij imitationem hic

nos

nos composuerimus, & quemadmodum ille singulis diebus edificandos Fastos populo proposuit, ita nos quoque rationes eorum, qui ad commensum piscinas architectantur, omnibus in medium proponemus, cornicúmque hic oculos, similiter ut Flavius in Fastis (Cicerone prodente) configemus: In primis tamen situ piscinarum explicato.

DE SITV ET POSITIONE ac edificatione piscinarum.

Cap. 1

Columella piscinarum mentionem faciens: Huius autem, inquit, rei quasi primordium est, naturam loci contemplari, quo piscinas facere constitueris. Rectissimè hæc Columella: quippe ea demum piscina benè facta erit, quæ loci naturam, sitúmque ei congruentem, nacta fuerit. Natura loci pinguior, quàm macrior, succulentior quàm aridior, rarior quàm densior, ma-

gishabilis piscinis Cyprinorum, qui terreno maximè aluntur pastu, habetur. Non minus probabilis est, glareosa, calculosa, sabulosa, si tamen hæc singula pingui glebæ permixta fuerint. Nam eadem nuda ieiunâq; valdè reprobantur, propterea quòd alendo Cyprino, minimè sunt accómodata: Repudiandus est similiter locus scaturiginosus, & in quo semper vligo cœnosa consistit, vt in cuius fuggillationem passim, uice prouerbij, iaciamus: qui in luto seminat, lutum metet. Ipse uerò situs ad piscinas erit aptissimus, qui se planicie æquissima, aut exiguè prona & deuexa, spaciosissimè in campo, uel prato, vel nemore, explicauerit. Nec est, quòd te iactura hordei, fœni, lignorum à proposito deterreât: nam si ad utilitatē rationes tuas dirigis, carior est metreta Cyprinorum, quàm meta fœni, aut manipulus hordei et lignorum: modò uide, vt ad cōstitutam piscinam, fluuius proximè
ad

adfluat: quòd si ille aberit,
at aliquid fontes, & stagna uirentia musco
Adsint, uel tenuis fugiens per grammarius:
 quoniã sine humore uita pisciũ planè
 caduca. Proin audacis est in siccanis
 locis piscinas ponere, solàsq; de cœlo a
 quas expectare, qñ sepiò pluuiæ, ac præ
 fertim in æstate cessare, piscèsq; inter
 im, aquarũ defectu, interire soleãt. Quo
 circa nõ improuidè ueteres agebãt, q
 plerũq; in locis littori uicinis, suas cõ
 stituebãt piscinas, ne vnq̃ copia aquarũ
 destituerentur. Sed neque tanto lo
 corum delectu illi, neq; eo, quo nos,
 modo piscinas ædificabant. Illi enim
 petras & saxa, aut loca sterilia, & ex
 quibus, propter exilitatem soli, nul
 los alios fructus percipiebant, exca
 uandis piscinis deligebant, quia de
 suo alimentum suppeditabant pisci
 bus inclusis: Nos contrà nullũ magis,
 quàm sterilẽ & calamitosũ locũ refugi
 mus: quia talis maximè Cxprino aduer

fus, cū succo terreno careat, ūde aliſ &
 pingueſcit Cyprin⁹. Illi rurſ⁹ piscinis ſu-
 isaltè perfoſſis ripas quoquòuerſū cir-
 cundabant, nec ſecūs aquas clauſas in
 eis, atq; in puteis fieri ſolet, pari circum-
 undiq; libramento tenebant: At nobis
 nihil minus expedit, quàm habere pi-
 ſcinas nulla parte uadofas. Vada enim
 amat noſter Cyprinus, & in uadofis pa-
 ſcitur locis. ibidémq; foetificat: idcirco
 ut huic piſci respondeant piſcinæ, mo-
 dus earum formaq; ira conſtituitur, ut
 extra aggerem, quem à fronte, Lunæ
 modo, in cornua curuatum, interdum
 etiam à latere ſecundum flumen rectū,
 ad merſis apponimus aquis, nihil præte-
 reà habent clauſum, ſed ſine ullo obice
 & ſine ullis ripis patent omnia, liberèq;
 per planum & apertum ſolum, aquæ
 diffunduntur, uſq; ad extremas oras, à
 libratore in piſcinis præſcriptas.

DE LIBERANDIS AQVIS

in piſcinis, & instrumentis adhuc

uſum

usum appositis. Cap. 2

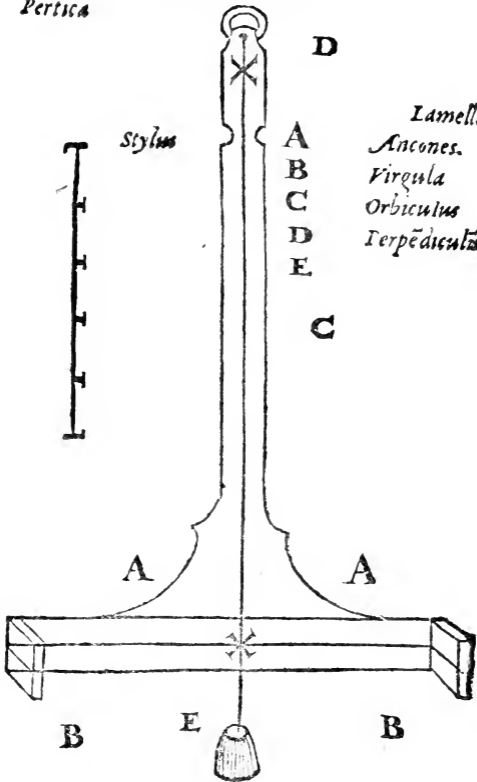
Libratoris officium est, ut is locum
ponendis piscinis aptum, crebra ite-
one, inspectioneque reuilet, & posteaque
ille saepius inspectus, satis placuerit,
tum deinde libellis aquarijs aduocatis,
futurum, ut in illo aquarum fastigium
perlibret, ac mox iudicet, quam alte
pro fastigio aquarum restagnantium
agger in piscina, attolli debeat. Libran-
tur autem aquae, Vitruuio authore, Di-
optris, aut Libris aquarijs, aut Choroba-
te, sed diligentius id effici, idem Vitru-
uius per Chorobatem ait, quod Dio-
ptræ, Libræque fallant. Eius Chorobatis
exemplar lib. viii. bene multis uerbis,
& ipso insuper schemate, depingit. Ha-
bemus nos quoque illum in usu quasi
promiscuo, sicut libras etiam, sicuti-
tem Dioptras, ab eodem descriptas.
Sed quisnam est, qui Chorobatem lon-
gum circiter pedum uiginti, facile se-
cum per uias circumferat? igitur nos

Dioptræ machinulam haud maiorem palmis duobus, qualem vel in ipsa crumenula quisq; secum, quoquo libitum fuerit, gestare, ac statim piscinam metiri poterit, in medium producemus. Ea sic conficitur: lamella ex ære, aut è ferro longa digitos septem, vel octo, lata digitum annularem, æquissimo læuore ducitur. eiq; ancones in extremis capitibus, æquali item modo læuigati, atq; in medio per terrebrati, ut uisum transmittant, apponuntur: pòst in latere medio, uirgula ferrea prominet atq; orbiculum in apice, & paulò inferius suspensum filo perpendiculum sustinet, ad eum ad quem uides, effinximus modû. Dioptra autem piscinarij, ut fundamentum artis suæ, utuntur, haud ignati, falsa iudicia habere oculorum aspectus, si regula destituantur.

Schema

Schema Dioptra.

Pertica

Si quando igitur Dioptra ista uti in perlibrandis piscinis uolueris, fac ut primum Perticam, certa cubitorum mensura dimensam, ad manum habeas, tum deinde, ut eandem Perticam eò loci soliq; constituas, unde commensum aspiceris, ubi id peregeris, stylum ferreum in illam ipsam Perticam, ad certam rursus cubitorum mensuram, defiges. Ex quo stylo Dioptra tibi orbiculo suo suspensa pendeat, sed ad perpendiculum. Neq; enim aliter certam significationem faciet, nisi rectè atq; æquabiliter fuerit appensa, & mox ad oculum qua parte ancones fenestrati sunt, admota. Debet etiam tunc dies placidus, & à uentis tràquillus, eligi. Quò minus enim uentorum flatus regulam interpellauerint, eò celerius ac melius libratam habebis piscinam. In qua si pusilla tibi metienti area occurrerit, vno protinus intuitu perlibratum aquæ fastigium uidebis, si maior area obuia fuerit, quam

quàm ut semel tota sub conspectum uenire possit, aut eandem fortasse syluæ quoq; inûbrauerint, & impediuerint. tum à primo gradu. tantum spacij perlibrabis, quantum oculus uidendo assequi ualebit, atq; ita deinceps in secundo gradu, pòst in tertio facias, donec susceptum opus absolueris, semper in fine cuiusq; spacij, altitudinem, quam Dioptra singulis interuallis ostenderit singulari numeri nota adnotans, ut tanto certiolem tibiq; notiolem à primo gradu usq; ad ultimum totius arcæ cõmensum habeas, sciasq;, quàm altum aggerem, iuxta eiusdem commensum in piscina te extollere oporteat. Nam ut excessisse, ita non implese officij partes, minimè officiosû, si officiu à ratione & mode, unde oportet, deducimus.

DE SYMMETRIIS AD
 quas agger attollitur. Cap. 3

d

Post aquas perlibratas, sequitur cura excitandi aggeris, qui easdem aquas mole opposita coerceat, & contineat. Cæterum non temerè, sed ad Symmetriam exaltari agger debet. Symmetria autem eius faciliè ex modo & forma colligitur. Modus altitudinis in aggere est, ut ne minus uno cubito, nèue multò plus duobus, supra fastigium aquæ sublimetur. Ad formam uerò eius, quam perpetuò sic obtinet, ut paulatim trahat angusti fastigia Coni, (quemadmodum cecinit Lucretius) in hunc modum proportio instituitur, ut quanta altitudo aggeris fuerit, tanta eiusdè latitudo fiat, eò loci, quò agger in Conium supernè contrahitur, & tertanta crassitudo, ubi idem agger in fundamento dilatatur. Atq; ut ista res exemplo magis liqueat: Faciamus ut agger in altitudinem trium cubitorum exaltetur hic ut suam retineat Symmetriam, tres item cubitos in superiore superficie, &

nonnem

nouem in inferiore fundamenti planici
 e habere debet. Perpetuò uidelicet
 ratio Symmetriarum in aggere erigen-
 do, id postulat, ut quem numerum cu-
 bitorū altitudo eius complexa fuerit,
 eundem latitudo, quæ in culmine dila-
 tatur, ut comprehendat, ac ter tantum
 spacij fundamento semper attribuitur.
 Videtur autem & ipsa natura hanc rati-
 onem comprobare. Quæ, ut Vitruuius
 meminit, hunc statum omnibus ferè ar-
 boribus attribuit, ut crassescant à radi-
 cibus, & paulatim in altitudinem se eri-
 gentes, coarctentur, propterea quòd o-
 neri ferendo, quæ inferiora sunt firmio-
 ra debent esse, quàm superiora. Cæte-
 rum de longitudine aggeris data opera
 dicere supersedimus: Quia quàm lon-
 gum illum esse oporteat, id modus ui-
 delicet ac laxitas piscinæ definiet. Laxi-
 or enim piscina longiorem aggerem,
 contractior breuiorem desiderat, atq;
 utrumq; spacium, quando Symmetria

non indigēt, quiuis unus è populo, metiri sibi illud facilè decempeda, uel funiculo potest.

*DE FVNDA MENTO AG-
geris & superstructione Cap. 4*

QUum primùm excitādi aggeris exordium, sicut aliorum quoq; & diuiciorum, in fundamentis consistat: uidetur esse consentaneum, ut ab initio etiam ponendorum in piscinis fundamentorum ratio tradatur. Nam inueniuntur nonnulli, qui fundamentorum cura omissa, aggerem in summo statim aræ cespite erigere incipiunt: sed perperam, quoniam sine fundametto politus agger, nunquam non, uel aquis perstillat, uel perfluit, interdum etiam ex nimio & assiduo humore præceps ruit prostermiturq;. Sunt rursus alij, qui fundamenta moliri eatenus satis habent, quatenus in terram ductus aratro uomer deprimitur: Ac fateri necesse est, tale opus

le opus non malè sæpius succedere, si pinguis tenaxq; humus exarata fuerit. Sed qui impensas haud reformidant, firmitatq; aggeris in posterum consulunt, ad has rationes cõfugiunt. Ante omnia spacium fundamenti cubitis metantur, mox locum in piscinas proniorem cãnalibus attribuunt, ut tantò facilius aqua per illos, quoties opus fuerit, ex piscina delabatur. Postea limitem introrsus, aggerem iuxta perpetuum ducunt, in quo piscatores per tempus piscandi stare ambularéq; & retia colligere, cõmodè queant: Actum demum fundamenta in medio areæ dimensæ profcundunt effodiuntq; lata tribus aut paulò amplius cubitis, profunda item tribus, si macrum solum arenosúmq; obuium fuerit: sin mediocri se obtulerit, dimidio minus infodiunt, motámq; & egestam humum rursus in fossam regerunt, eadémq; crebra fistucatione consolidant, quò ualentius robustiúsq; perco-

lationibus aquarum resistat. Residuum terræ crudæ, in area fundamenti relictæ Bipalio inuertunt, ut cum terra, quam operæ, ad exaltandum aggerem, carruculis conuehant, promptius coeat & conglutinetur. Paulatim autem agger exaltari atq; superstrui, & ubiq; locorum per iustas Symmetriarum rationes componi debet, donec iustam altitudinis mensuram adimpleat. Qua in re ne supinis fortasse nobis & negligentibus operæ conductæ imponant: Exactor peritus & circumspectus erit adhibendus, qui subinde nouum opus circumspiciat, ut æqualiter pro sua ubiq; portione succrescat, ne in ullam partem promineat ruinæ obnoxiam, ne in rimas abeat, ne uel lacunis desidat & dehiscat, sed ut potius crebris carrucarum uestionibus, pedumq; impressionibus, agger conculcetur & consolidetur. Faciunt enim hoc sepius operæ, ubi custos abest, quò celerius uidelicet, minoréq;

minoręq; labore aggerillis affurgat, ut nunc in cauo loco stipitem, truncumq; arboris grandiolem, adobruant, nunc inanitatem huiusmodi summo tantum modo cespite contegant, præsertim ubi redemptum minore precio opus moliuntur.

*QVEM AD MODVM AG-
geris areas metiri, & exinde locare opus
debeas. Cap. 5*

NE quis per imprudentiã nostrã in conducẽdo nouo in piscinis opere, nos capiat fraudetq;: expedit nosse ratiociniũ, ad areas in piscinis dimetiẽdas, excogitatũ, per quod locatorũ cõductorũq; fraus omnis excludit. Id uerò duplex in usu habetur, eorũq; alterũ Funiculis, alterũ arcolis innititur. Funiculus duos & quadraginta cubitos in longum complectitur; Arcola quarta parte minus, id est, cubitos decem & semissem, compræhen-

dit. Vocant autem piscinarij areolam, locum iuxta limitem aggeris undiq; quadratum, & à fossoribus in altitudinem unius cubiti infossum, ea longitudine quoquò uersus, quam statim dixi, hoc est, decem cubitis, & semisse. Atq; hanc areolam, quia frequentius, quam ad funiculum opus, locatur & conducitur, priore etiam loco subijciemus, quo quanque precio locabimus. Iustum igitur precium in singulas areolas limiti aggeris coniunctas, habentur quatuor argentei nummi, eius generis, cuius triginta numero, unum nostratem aureum nummum adæquant: uno amplius argenteo nummo proximus areolarum ordo accipit, rursus uno plus tertius ordo, ac sic deinceps ceteri quoq; ordines subsequentes, unius semper nummi accessione intéduntur æquissima ratione. Quid enim æquius, quàm ut cum labore aucto simul etiam merces adaugeatur? Certum est autem,

operas

operas conductitias, quantò longius à limite progrediuntur, opúsq; conductum suo ordine persequuntur, tantò maiorem ex longiore spacio capere illas laborem: Sed ne hic quoq; fraus & impostura interueniat, rursus exactor aduocabitur, qui cubitum unáq; regulam fabrilem, qua cementarij passim in pauimentis latere sternendis utuntur, in promptu habeat. Et ipse quidem cubitus, intra cauum aræ demissus, continuò ostendet, an satis ad suam mensuram area sit depressa: Regula uerò, an æqualiter ab omni parte sit humus ex areola emota euectáq; Tantum de prima locandi ratione. At altera quæ ex funiculo ducitur, ut priore est subtilior, ita non nisi peritioribus in hoc artificio cognita: semel enim unáq; summam de toto opere decidit, quia quantum terræ extollendo aggeri op^o sit, antè exploratum habet, quàm agger extolli incipit. Sed & in ista ratione demonstranda, fa-

cillimum nos uel imperitis ad compræ
 hendendum sequemur experimentum
 id huiuscemodi est: Vt numerum dua-
 rum latitudinum in ipso aggere, in fine
 videlicet fundamenti, cum suprema fa-
 stigij componas. Exempli causa: si fasti-
 gium in aggere cubitos habuerit latitu-
 dinis quinque, ipsum fundamentum ex
 ratione, quam antea ostendimus, cubi-
 tos habere quindecim debet. Fient
 ex utraq; summa simul composita, cu-
 biti uiginti, horum dimidia pars est de-
 cem, quæ cum altitudine aggeris, id est
 quinque cubitis multiplicata, efficiet cu-
 bitos quinquaginta. Eaq; rursus longi-
 tudine funiculi, id est, duobus & qua-
 draginta cubitis multiplicata, efficiet
 bis mille & centum cubitos. Hactenus
 multiplicatio suum habet progressum:
 hanc subductio consequitur, quæ hic
 fit per centenarium numerum, qualem
 una quælibet areola per cubitos dimen-
 sa obtinet, extra semisses, qui hoc loco
 non ca-

non cadunt in æstimationem facti operis. Centum igitur toties, quoties haberi in tota summa superiore possunt, deducti ex residuo numero, unum & uiginti superabunt: totidem igitur dicemus aggerem longitudinis unius funiculi, altúmque quinque cubitis, areolas poscere, ut ad dictam perueniat altitudinis mensuram. Nunc si posito ad ipsas areolas (ordine quo diximus) calculo, rationes singularum supputaueris, dein omnium precium in unum numerum coaceruaueris, fiet in funiculum hunc consummatum operæ precium, aurei quatuor & argentei nummorum uem. Atque eo precio locari debet præsens funiculus, deinde alius quisque pro suo ratiocinio iam indicato. Nisi forte accideret, ut caritas annonæ, aut difficultas operis faciendi, quam sæpe loca palustria & syluis impedita obijciunt, interueniens, mutare nos legitimum precium coegerit: tunc iniquum non

fuerit corollarij nomine aliquid adijcere, mox etiam cogitare, ut nouus agger statim circum sepiatur.

DE AGGERE CIRCV

uallando. Cap. 6

Quemadmodum castrensis agger aduersus hostium insultum, ita piscinarius aduersus impetum aquarum circumuallari desiderat. Ac nescio, an eò etiam accuratiùs præmuniri debeat quò crebrius, & sine ullis statis inducijs ab incurſu fluctuum, uicq; tempeſtatum, aſſilitur & oppugnatur. Eius igitur circumuallandi ratio rursus duplex occurrit, ex duobus structuræ generibus constituta. Vtriusq; generis uocabula à Vitruuio mutuabimur, unumq; eorum reticulatum, alterum incertum appellabimus. Reticulatum id erit, quod modo quodam sepiſ, palos in piscina constitutos, arborum truncis, stipitibusq; irretit atq; implicat. Incertum
uerò

uerò, in quo nullo diligentiore contex-
tu, sed aceruatim tumultuarióq; opere
aliæ super alias arbores ponè palos abi-
ectæ, constipantur, idq; genus nunc à
pluribus usurpatur, non tam celerita-
tis, quàm etiam firmitatis causa. Sed u-
trum horum generum tibi elegeris, ita
palos deponas constituásq; , ut modi-
co inter se distent interuallo, ut proni
in aggerem (pro situ uidelicet & forma
ipsius) procumbant, utq; in terram fistu-
cis adigantur, & tanta firmitudine defi-
gantur, ne quati locóq; moueri queât.
Non enim uis aquarum sola, assiduo
appulsu palos labefactat, sed suo quoq;
tempore glacies oborta, & cum ipsis
palis per gelua, quasi quibusdã uincu-
lis, connexa, subeunte subito flumine
extumefacta, & ipsa in altum tollitur, et
unà secum uallum & septa attollit, ac
totum non rarò opus dissoluit dissipat
q;. Quocirca magis probandum est cõ-
siliu eorum, qui perennitati conclu-

lentes, è saxo potius, quam è ligno, ual-
 lum conficiunt. Quantumuis enim li-
 gnarium consolidas opus, non longo
 tamen tempore illud perennabit, uel à
 fluctibus laxatū, uel ab humore corru-
 ptum. uel si alia calamitas defuerit, ipsa
 uetustate putrefactū. At saxa maximè
 firmas ad æternitatem habent uirtu-
 tes, sed cum non ubiq; locorum adsit
 saxorum copia, atq; ubi etiam illa adest
 multos tamen magnitudo impensa-
 rum ab ædificando lapideo uallo deter-
 ret: absurdum non fuerit, ijs, qui aut
 sponte, aut necessitate, ad syluas confu-
 giunt, delectum arborum demonstra-
 re, quæ ad uetustatem magis aut minus
 habiles, præfertim in humore habentur,
 dum prius moniti mihi sint piscinarij,
 ut loca in piscinis aperta omnia, ad quæ
 pisces fugam meditantur, densioribus
 sepibus obsepriat, uinciãntq; cannales
 confibulis ligneis, ne loco cedât aut de-
 hiscant.

QVAE

QVAENAM MATERIES
ad septa piscinarum magis idonea Cap. 7

IN piscinis Quercus usu optima ad
 cuncta prorsus opera, eò quòd sine
 uitijs diutissimè perennat, siue aquis
 immersa, siue terra adobruta fuerit.
 Proximum, ad perferendam in humo-
 re atatem, locum Abies obtinet, eaq;
 ratione ad cannales, quos in piscinis ag-
 geri substernimus, extruendos, post
 Quercum maximè legitur, similiter ad
 embolum erigendum, uulgò Statili-
 num appellamus, columellam uideli-
 cet illam canali superstantem, oris
 eiusdem iniectam, ne aquas cannalis ni-
 si nobis uolentibus permittentibusq;
 uel hauriat, uel euomat. Coràm aderà
 cùm agger ab imo solo uitiatu in pisci-
 na mea Blanensi instauraretur. Ibi
 me exspectante cannalis Abiegnus
 terra erutus fuit libro & ligno ita ui-
 rens, ut existinarem, non pridem
 sepultum fuisse. Ecce tibi è proxima

moletrina senex superuenit, intuitusq;
 annalem: hunc ego, inquit, ante annos
 circiter quinquaginta obruendū hoc
 loci meis manibus adiuui. Cum adhuc
 subriderem: haud nugor, inquit, Here,
 statimq; inde abiens in uicium, ac paulò
 post reuertens, adduxit tres pretereà se
 cum compari ætate testes, eadem de se
 necta cannalis commemorantes. Venit
 tandem mihi in mentem, me nescio
 quid super hac re in Plinianis libris le-
 gisse, nec memoria fefellit, quippe lecti
 onē repetendo, ista apud Pliniū lib. 71
 uerba de Abiete scripta, reperi: Tradūt
 & Abietem circa germinationes decort
 icatam, qua diximus luna, aquis non
 corrumpi. Sed uiderint, qui Plinio au-
 thores fuesunt, cur Abietem decorti-
 candam tradiderint: à piscinarijs no-
 stratibus stat experimentum, Abietem
 cum suo cortice aquis demersam, lon-
 gius quàm delibratam perdurare: du-
 rat & Alnus in humore, durat Pinus, Fa-
 gus,

gus, Iuglans, Iuniperus. Ipsum autem robur, magis in terra, quàm in aqua defossium firmum habetur. E diuerso Ulmus in perflatu diu incolumis permanet, ideóq; ad incilia & septa, & alia in piscinis necessaria, quercu deficiente, admouet. At Aesculus, Salix, & Betulla nec in afflatu, nec in humore idoneæ, quia utrobíq; locorum celeriter marcescunt. Betullam Plinius Gallicam arbo-rem uocat, mirabili candore atq; tenuitate terribilem magistratum uirgis: quasi in Germania, Bohemiáq; , ueluti indigena, & uicinis circum regionibus non arboreseat.

DE INCILLI, SEPTIS,
Emissario. Cap. 8

Quid sint incilia, quid septa, nemo melius quàm Iurisperiti docebunt. Sic igitur Ulpianus in libello de riuis u-trumq; uocabulum diffinit: Incile, in-quiens, locus est depressus, ad latus flu-

minum, ex eo dictus quòd incidatur.
 Quippe inciditur uel lapis, uel terra, uel
 de primùm aqua ex flumine in piscinas
 agi possit. Septa sunt ea, quæ ad Incile
 opponuntur aquæ deriuandæ, compel-
 lendæue ex flumine causa, siue lapidea,
 siue ex alia qualibet materia, ad conti-
 nendam transmittendâmq; aquam, ex-
 cogitata. Et quia non rarò contingit, ut
 redundantibus fluminibus ipsæ aquæ
 fluminis septa supergressæ, aggerẽ quo
 q; in piscina superueniant: si nullũ pro-
 pè Emissarium adfuerit, non est com-
 mittendum, ut defiat, sed per tempus
 curandum, ut paratum illud extructũm
 q; habeamus, uel interius, patefacto in
 extrema parte aggere, eodẽmq; palis, ti-
 gnis, tabulis robustis, aduersus impetus
 aquarum præmunito, uel exterius, iux-
 talatus aggeris perpetua fossa ducta,
 per quã locus è fluuio patefcatur. Quip-
 pe non aliud est Emissarium, quàm lo-
 cus patulus, per quem aqua superuaca
nea è

nea è piscina, aut lacu, stagnóue, emititur. Hinc Suetonius de Claudio Cæsare Fecit, inquit, & emissarium Fucini lacus, portumq; Ostiensem. Hæc de ædificijs & substructionibus piscinarum dicta sufficiunt.

LIBRI TERTII

Proœmium.

NE solo nomine piscinas, (quod uti q; fieret si solo nudóq; ædificio illarum cotenti essemus) sed re quoq; ipsa illas possideamus, opus est aquæ ductu, opus & piscibus deducendis, ut noua uelut colonia, nouis suisq; colonis impleatur: alioquin, si altero horû, magis etiam si utroq; destituta fuerit, meritò irridèbitur. Quis enim sic agelatus est, ut non rideat piscinam aquis iuxtà ac piscibus carentem? Qualem nuper Eques quidam Boemus ad causas agendas, quàm ad piscinas faciendas aptior, dum beatam hoc nouo sibi of

sibi officio captat uetulam, quasi uide-
 licet præteractiones, bellissimè quoq;
 nosset rationes ædificandi piscinas, eò
 loci piscinam nouam constituit, quò
 nullus prorsus manantis aquæ humor
 ne aspirare quidem ad eam potuerit:
 iam hoc factò satis ridiculus, nisi insu-
 per uerbis ipse magis adhuc ridendum
 se propinasset, dū de scaturigine aqua-
 rum, non Aquilegum, sed Mosaica lege
 differit: accessit deniq; ad risum hic cu-
 mulus, quòd idem Eques uelut lupo
 frustra hians, sine præda dimissus est à
 dite uidua, ibidem enim bolus ei; ubi
 uiduæ impensa, perierat. Quorsum ista
 ut sub hoc exemplo admoneamur, qd
 nobis sit fugiendum in constituendis
 piscinis, quidue sequendum: Nimirum
 hoc, ut non solùm aggere & uallo, sed
 aquis etiam & piscibus absolutam ha-
 beamus piscinam: à ductu igitur aquæ
 initiū sequentis narrationis sumamus.

DVcuntur aquæ in piscinas è pro-
pinquis fluminibus, uel riuis, fon-
tibúsq; & lacubus, tum per fossas, tum
per cannales, ad ripas fluminis, in loco
superiore, ad incile depositos, ut per
prona aquæ sua ui delabentes, nullo ex
terno indigeant impulsu. Nam si flumè
pari cum piscina libramento adæqua-
tum fuerit, præsidio obicis egebit, qui
obex mole sua, ad utramq; ripam, qua
altius eminent opposita, undam superue-
nientem pariter sustineat atollátq;, ac
mox illam cogat, prono similiter lapsu
in piscinam decurrere. Cæterùm si flu-
uius infra libram humiliùs depressus ia-
uerit, quàm ut ullo cuiusuis rei obie-
ctu extolli queat, rotam sublimiorem
cum situlis aut modiolis aquam hauri-
entibus, in alueo fluuij constituemus,
quæ impulsu fluctuum uersata præsta-

bit nobis, quod opus erit ad usum : si nihil horum fieri iniqua piscinæ & siticulosa positio permiserit, de cœlo aquæ petendæ expectandæq; erunt, & ubi illæ per tempestates cum imbribus uel alias cum pluuijs superuenerint / tū largius diffusas, quàm elicibus, quàm sulcis, in piscinas deriuabimus. Refert autem non parum, cœlestésne, an montanas, an campestres aquas inducamus, nam cœlum, ut incertas, sic etiam piscibus steriles, fundere solet: Steriles item plerunq; montes, & præterea impetu præcipites, atq; gelidiores, quàm amat in æstate Cyprinus. At ex planis campis unda profluens, quòd lento lapsu prorepat, quòd solis calore tepet, quòd uario piscium genere redūdat, id circò omnium utilissima ad piscinas habetur. Iamdudum uicinum diligo meum in piscinis colendis ualdè exercitū quòd cū me uideret nouam instituerè piscinam, idq; agere, ut proximum riuum sua

uum sua sponte è montibus in piscinã defluentem, in piscina concluderem, amicè & familiariter appellans : Quintu, inquit flumen potius, quod paulò longius præterfluit, in nouam tibi deducis piscinam? Respondeo, me obuio paratòq; humore uti malle, quàm eo, quem & labore & pretio redimendum mihi esse uideo. Subridens ille: I uergo saxo & glarea piscinam, quàm piscibus implere maus : nam quid aliud præceps de ardua petra cadés riuus, quàm saxa & filices, sterilésq; arenas, secum in ima peruehat? Cõtra fluuius, inqt cū sit diuersorú piscium alumnus, diuersis quoq; & uarijs opib°, piscinã tibi faciet opimiorè: Morè gelsi benè cõsulèti uicino, ac benè mihi uertit cõsiliu.

QVATE NVS ET QVOMODO, aqua in piscinam nouam sunt introducenda. Cap. 2

DVm crud°, & adhuc suspens° ac rimos° agger est, nõ amat neq; subi-

bitis neq; multis , neq; cōtinētibus , aquis adobruī. Et fiat, ut à principio statim uis aquarum, in eū inuadat: simul fiet, ut agger' propter tenuitatē & aritatē suam uiolentiæ aquarum resistere nequeat sed cribri modo diffluat , aquas subinde percolando , uelut oneri ob nimium humorem cedens , præceps prolabatur. Qui igitur diu incolu mem illum seruare uolunt, paulatim et per interuallum , atq; ad certum modum, initio aquas intromittant. Paulatim ideò, quia aqua sensim & leniter serpens, longè abest ab iniuria facienda. Interualla porrò hanc habent utilitatem, quòd agger nouus, alternatim siccus humectusq; , subsidit compressius & corroboraī firmius, modò ne nimis undis compleatur, satis est ad dimidium aggeris à principio stagnare aquam illud præterea utilissimè de eadē aquariam restagnante præcipitur , ut illam crebra mutatione renouemus , nouis
admissis

admissis fluuijs, qui meatu suo ueterem aquam submoueant, nec patientur ut partim ex rudi & inculto piscinæ solo, partim ex situ & cruditate arborum quibus uallamus & loricamus aggerem uitium, amaritudinémq̃, & maium odorem, contrahant, quippè his rebus, quasi uenenis, imbuti pisces plerunq̃ moriuntur. Rem ità uti mihi contigit narro. Extruxeram in prædio meo, ex recens defectis roboribus, & adhuc uirus ex cruditate redolentibus, Viuarium, in quo pisces uelut in penore longæ usionis gratia recondiderem, ac tum statim inhibueram, ne uillicus ullos pisces uiuario, nisi benè antè permadefacto, concrederet. Impatiens ille moræ, non paruum Cyprinorum numerū crudo uiuario credere audeat, postridièq̃ ad me reuertens, Cyprinos ad unum omnes, ex aqua corrupta, mortuos esse renunciat, culpam agnoscit, ueniam erati, & transgressi imperij, orat, atq̃ im-

petrat, hac lege, ut magis posthac sobri-
 è sapiat, magisq; obedienter iussis au-
 scultet. Hucusq; de aquarum producti-
 onibus.

*DE FOETV CYPRINO-
 rum in piscinas suo tempore transferendo.*

Cap. 3.

A Quis iam quantum satis est in no-
 ua piscina restagnantibus, sequi-
 tur, ut foetus Cyprinorum, cuius in pri-
 mis causa aquæ colliguntur, in illas ex
 seminarijs suis transferatur. Duo autè
 tempora eius transferendi habentur
 tempestiua, Veris & Autumni: Ac Ver-
 nale quidem tempus adeò est tempesti-
 uum, ut quamlibet tunc Cyprini ætatè,
 siue anniculam, siue bimam, siue trimã,
 citra ullam noxam, contrectare, & de
 seminario in piscinam transferre queas
 At in autumnò propter instantem hye-
 mem, & undas assiduò fluctuantes, peri-
 culosè feceris, si teneriorem minorè
 q; bien-

biennio aut triennio transtuleris. Nihilominus reperiuntur, qui autumnū Veri anteponant, hac induc̄ti persuasione, quòd Cyprini, quòd maturius seminaria deserant, & ad ipsas piscinas tempestivius deducuntur, eò celerius pabula uberiora præcipiunt. Fortasse non improbanda ratio hæc videretur, si Cyprini per hyemem pascerentur. sed cū illo tempore in cubilibus suis iaceant conditi, nec inde ad solennem pastum in uada piscinarum, ante veris initium progrediantur, qui fieri potest, ut in pascedo antecedat uernales Cyprinos, cū utriq; eodē tēpore (nempe initio veris) destinata in piscinis cōmuniq; pascula affectēt? Proinde mihi magis probatur, eos, quib⁹ Autumnus placet, ex necessitate poti⁹, quàm ex utilitate, ad eūdem Autumnū cōfugere, quoniā alio tēpore tantam cogendæ colligendæq; aquæ in piscinas præfertim maiores, potestatem non habeant. Cæterum ubi

copia humoris in Vere haberi potest, ibi mea sententia præstiterit, post peractam in autumno piscationem, per reliquum instantis & perseverantis hyemis tempus, uacuas aquis piscinas relinquere, ut hybernis pruinis, pluuijs, gelicidijs, fermentescant, quàm committere, ut assiduis inundationibus colutescant: quando quidem non lutum est, sed uber potius terræ, quod Cyprinos opimiores facit. Foetui autem transferendo, hora matutina, diésque à uento & tempestatibus quietus, deligitur, ne calore meridiano, flatuque uentorum, ac præcipuè Austri, corpus Cyprinorum imbecillum ualetudine, tentetur. Curâ dum prætereà ne Dolia, in quibus foetus transuehitur, plus æquo refercian- tur: nam si id factum fuerit, Cyprini tuo compressu attritúque desquamantur, uitæque inde periculum adeunt. Vsu peritiores hunc modum in tali re adhibent, ut æquis partibus dolium diuidant,

dant, dimidiūmq; eius aqua, alterū dimidium Cyprinis impleant, ac quò uolunt sine ulla iniuria deuehant. Non minor rurſo cura, in doliis exinaniendis erit aduocāda: nam tum quoq; Cyprini nobis periclitantur, ſi temerè ex dolijs uelut abiecti, in terram uel in lutum effunduntur: ſaluti fuerit, linteum uel reticulum ob os dolij prætere, ſenſimq; inde piſces decedentes excipere, atq; exceptos in aquam piſcinæ paulò altio-rem puriorēmq; deportare, ibidēmq; reticulo explicato, poteſtatē eis facere ſua ſponte aut natandi aut demergendi. Sed cum in rem noſtram maximè inter ſit, ut probatiſſimum genus ſtirpis in piſcinis clauſū habeamus, ne in hac quoq; re, per inſcitiam labamur, electionē probatoris foetus indicabimus.

*QVAESPECTANDA IN
foetu ad piſcinas transferendo, & unde ſit
transferendus. Cap. 4*

Diligenter est aduertendum in legē do foetu Cyprinorum, ne exoletus pro tenero, néue degener pro nobili subrepat, fructúq; nos, quem ex incremento eius speramus, defraudet. Ergo si gna generosi, & bonæ indolis Cyprini, hæc habeto: Si caput exiguum inerit, si oculi emittitij, si uenter capacior distentiórq; si pinnae, & squamæ nó luteæ aut luridæ, sed nitidæ & subcandidæ, totú deniq; corpuss quadratum magis, quã longum apparuerit. Nam qui uastum caput circumtulit, tenuémq; inglorius aluum traxerit, aut qui eandem intē pestiuo ouorum femine completam habuerit, squamásq; palore infecerit, hic uetus est, & degener, atq; longè à piscinis summouendus, quia nec ad saginam, nec ad incrementum appositus. Non rarò tamen etiam probatus in suo loco Cyprinorum foetus, si ex meliore statu deteriorem fortitur locum, degenerat, succum oblitus priorem. Idcirco quoties

co quoties foris illæ nostro ære paratur, nunquam est ab oraculo piscinariorum decedendum, quo monemur, ut secundo flumine foetum Cyprinorum à nobis emptum in piscinas deuehamus, id est, de æditiore loco in planiorem, de frigidiore in tepidiorum, de steriliore in uberiorem. Ita fore, ut hanc curam nostram, uberrimus atq; laudatissimus pinguium Cyprinorum piscatus consequatur, dummodo adit in piscinis adimplendis modus.

QUANTVS CUIQVE

*piscinæ Cyprinorum numerus sit
contribuendus. Cap. 5*

Proxima à delectu Cyprinorum debet esse cura de numero, quem cuiq; piscinæ p modulo suo attribuere cõueniat, ne si numero Cyprinorũ maiore illas, quàm quæ alere ualeant oneraueris, te quoq; dispedio oneres: graciles uĩ delictet ex fame et tées pisces, gracili etiã et tẽui pretio distrahẽdo. sin iusto mi

minorem illis numerum assignaueris, ne ex defectu piscium, rursus præsentiferiare damno, cum liceat utrumque in commodum vitare adhibito uidelicet (quem oportet) unicuique piscinæ legitimo numero. Quid est autem, cur piscinarij uel in hac arte, agricolis & Vinitoribus concedere debeant, ut non similiter atque illi compræhensam feminum summam, quam piscinis credituri sunt, habeant? quando pariter, atque illi per iugera, sementem in piscinis faciant. Est uerò multò longius latiúsque piscinarium, quàm agreste iugerum. Nam hoc, quemadmodum nos in agris metimur, duodecim in longum funiculos, & duos tantum in latum complectitur. At illud alterum in piscinis, uiginti quòquò uersus funiculos (quorum quidem longitudinem antea diméssi sumus) efficit. Quum igitur unius iugeri hac longiore dimensione magnitudinem piscina impleuerit, Cyprinos ad alendum adole-

scendúmque

scendúmque destinatos (si modò pingue solum in fundo subtriderit) quinquages sexagenos, hoc est, ter mille Cypri- nos alere non incòmodè poterit: hic denique numerus pingui iugero, tanquã legitimus semper attribuitur, minor ali- quantò mediocri, minimus macro. Sic deinceps in minoribus etiam piscinis, cuius parti iugeri, pro rata mensurã e- ius portione, maiorem minorémque nũ- merum, uti loci conditio postulauerit, attribues. Non autem temerè fit, cur pi- scinarij sexagenarium numerum, in re- censendis ad piscinas Cypriinis Luciis- que, preter cæteros sibi assumãt. Sed certa subest ratio, quam obrè id faciãt: Nemp- pe ista, quòd sexagenarius alijs nume- ris commodius Arithmetica ratione in plures distribuitur partes. Quæ res quantam opportunitatem in emendis uedèdisque uel sumatim, uel per partes, piscibus habeat, suo quisque sensu facile percipere potest. Primum igitur si sexa-

genariū in duas æquas partes diuidas fi-
 cēt triginta, pars tertia fiēt uiginti, pars
 quarta quindecim, quinta duodecim,
 sexta decē. Atq; hoc modo ulterius pro-
 grediendo, pars decima fiēt sex, duode-
 cima fiēt quinq;, quindecima quatuor, ui-
 gesima tria, trigesima duo, donec pars
 ultima sexagenarij in monadē desinēs,
 finem āplus secādi numerū faciat. Siue
 igitur summam, ut dixi, siue particula-
 tim distrahere pisces uolueris, numerū
 sexagenario ad eam rem commodiorē
 nullum alium dabis. Interim tamen &
 illa commoditas maximē complecten-
 da, quam seminaria domi comparata in-
 structaq; solent piscinarijs præstare.

BONVS PATER FAMILIAS

*seminaria Cyprinorum domi con-
 stituta debet habere. Cap. 6.*

VERBA Catonis sunt: Patrem fami-
 liās uendacem, nō emacē esse o-
 portet. lam si nulla alia propagandæ so-
 bolis

bolis causa nobis adesset, hæc sola satis magna uideri debet, ut ne foetum Cyprinorum fojis emere cogamur, quem domi gratuitò per industriam nostram habere possumus. Sed multa præterea alia sunt, quæ adhortari atq; persuadere debent piscinarijs, ut sibi in fundo suo seminaria comparent. Nam ubi pro copia domestica facere delectum foetus licet, ibi nihil obstat, quo minus illum maximè probatum nobis deligamus. Deinde in manu nostra situm est, quo tempore foetum piscari, & quando eundem ex uiuarijs in piscinas tempestiuissimè trāsferre uoluerimus: quorum neutrum facilè nobis continget, si illū in alieno solo parabimus, sed is cuius fundus erit, suo sibi tempore, non nostro, foetum piscabitur, sibiq; à piscatu probatiorem deliget, nobis obtrudet reijculum: Heus, inquit, proximus sum egomet mihi: tum non rarò usu uenit, ut nulla prorsus se-

mina apud vicinum quouis precio cōmutanda reperiamus. Interdum ut re-
 perta quoq; non emisse, quàm emisse,
 fuerit utilius, propter miscellaneam tur-
 bā ex nouo ueteriq; ac retorrido foetu
 permixtā. Quid uectura tandem? quid
 sumptus & impensæ? quid cætera incō-
 moda, quæ peregrè ambulanti comi-
 tari assolent, nonne malum malo accu-
 mulabunt? Idq; nostra prorsus culpa,
 per quos stat, quo minus domi consti-
 tuta seminaria habeamus, unde liceat
 non modò leuatos omni onere mole-
 stiāq; uiuere, sed etiam quotannis ali-
 quid ex uédito superuacaneo foetu lu-
 cri facere. Sagacissimè Vergili⁹ de poste-
 ritate stirpis nobis consulit, inquit:

*Semper enim refice: ac, ne post amissā requiras
 Antè ueni, & sobolē armèto sortire quotānis.*

*DE POSITIONE SEMI-
 narium. Cap. 7.*

Locus uiuarijs, sementi faciundæ
 destinatis, non ita morosè, uti ma-
 ioribus

ioribus piscinis, in quibus iam adultus nutritur Cyprinus, quæritur: Sed talia uiuaria in quouis fundi uel angustiore recessu, modò riguo, institui rectè possunt. Nec enim amplum terræ spacium, nec apricum ualdè situm, nec solû pingue lætúmque, desiderât cùm in hoc duntaxat huiusmodi uiuaria parentur, ut semina contineant, mox aliò ad uberiora pascua trasferenda. Animaduerte tamen diligenter, ut locum seminariis arenosum, non cœnosum, deligas: quoniam oua Cyprinorum, quæ ex mutuo attritu in cœnum decidunt, animari, uelut à luto præfocata, nequeunt, ac sola illa facilè animantur, quæ in uadosis deponuntur arenis. Constituuntur autem uiuaria eodè planè modo, quo grandiores piscinæ: Nimirum aggere, uallo, loricula, canali, emissario, & septis. Nisi quòd pro modulo uiuariorum, modus quoque substructionum & sumptuum contrahitur. Quo uerò ma-

maiorē tibi illorū copiā paraueris, eò lō
giorē habebis facultatem deligendi ex
Cyprinis semina, quæ tū ad incremētū
tū ad saginā, uidebūtur esse magis ido-
nea. Nā alio in uiuario nasci, alio adole-
scere, alio pergliscere, Cyprin⁹ solet, eā-
q; ob causam separatas etiam alijs locis
desiderat piscinas.

DE TRIFARIA PISCINARVM

per classes distinctione. Cap. 8,

Quemadmodum Pausias, & cæte-
ri pictores eiusdem generis, auto-
re Varrone, loculatas magnas habere
solebant arculas, ubi diuersi illis ines-
sent colores, ita nos quoq; in latifundi-
js nostris, loculatas habere piscinas cō-
ueniens est, ubi dispares annis & uiri-
bus, pisces, locis etiam disparibus dis-
clusos habeamus. Id enim in primis est
piscinarijs utile, habere foetum Cypri-
norū ita per piscinas diuisum, ut statim
sciāt, ūde primi, ūde alterius, ūde tertij
āni, foetū depromāt, et quo quēq; eorū
pro

pro ætate sua transferant. Piscibus dein ualdè conducet, ut pares uita & annis, cum paribus congregentur, quo facilius perueniant ad parem incrementi maturitatem. Satis autem est in tres classes distributas nos habere piscinas, ut prima sit, in qua primam Cyprinorum pullicem enutrimus, eaq; minimam postulat piscinam, quia minimos continere solet Cyprinos: In maiorem secundæ classis, id est, secundi anni transferri debent Cyprini: In tertiam, eandemq; maximam, non alius, quàm saginæ destinatus foetus, est traducendus, numero certo, & pro modo piscinæ distincto. Nam in illam minimè fortis piscinulam, solas matrices concludimus: Non plures interdum quam tres, interdum nouè aut quindecim. Valdè enim ferax genus Cyprinorum est, ac tanta celeritate atteritur, ut uisum penè fallat.

DE ATT TV CYPRINO.

r m. Cap. 9.

f 4

Admissarios Cyprinos vulgus piscatorum, Terdellones cognominat, quòd more complurium piscium terendo, mutuòq; contractu, ventres confricando, solennem Hymenæum peragunt; idq; faciunt, uel Aprili, uel Maio mense, prout prius aut posterius ex tepore aquarum cupido, uenenum illorum, elicitur. Qua instante & titillate, masculus aded plenos humoris lactei, peruiòsq; meatus exhibet, ut si uel leuissimè aluū eius manu comprimās, inde tibi continuò semen effluat. Ostēdit & femella sub idem tempus, mutuae cupiditatis & uoluptatis signa, dum solito magis aluum ovis inturgescentem præfert, & quantum potest marem cōsectans fricari, aluūq; ovis resolvere accelerat. Scribit Aristoteles lib. vi. naturalis historiæ, tridécim sæpenumero & quatuordecim Cyprinos singulas foeminas affectari, ac quando tardius mares occurrant, uel illas desiderio naturali

naturali accensas, obuiam prodire, ut uentres marium rostris petant, semén-
 q̄ genitale, animandi foetus gratia elici-
 ant: nam nisi uitali maris semine,
 oua aspersa fuerint, haud animantur. Nō
 omnibus id contingit ouis in tanta
 multitudiue, alioqui replerentur maria
 & stagna, (ut pro dit Plinius) cū singu-
 li uteri innumerabilia concipiant. Au-
 tor est idem Aristoteles, oua Cyprino-
 rum foetifico semine cōtacta, eadem di-
 e ad magnitudinem milij excrefcere.
 A trimatu Cyprini edere uitalem foetū
 incipiunt, eduntq̄ ultra annum trigesi-
 mum: Cæterū hic præcauto opus est,
 ne partus tempore, uel Perca piscis, uel
 Lucius, interueniat, quòd illa in oua re-
 cens exclusa statim inuadat: rursus Lu-
 cius in partum iam animatum hostili-
 ter grassetur. Huius adèd Lucij fatus,
 non aliter atq̄ Cyprini, attritu scilicet
 similiter uentrium (nisi quòd paulò ma-
 turius, nempe circiter æquinoctiū uer-

num p̄ragitur.

SEMEL NE CYPRINVS IN PISCINIS, an sæpius (ut in mari fit) pariat? Cap. 10.

A Cumbebant mēſæ principis mei Stanislai, proceres nonnulli piſcinarij quales Cicero Tritones appellat: in eo conuiuio cū nullus fermè ſermo crebrior, quàm de piſcinis, percrebuiſſet, rogat tandem unus cæteros, de partu Cyprinorum, utrum ſimplex ille, in annos ſingulos, an multiplex foret: qui proximè aſſidebat, uideri ſibi, ait, Cyprinum ſemel tantùm in ſingulos annos, perinde ut Lucium, & complures alios piſces, parere. Qui fit igitur, inquitrogator, ut in uno Cyprinorum ſeminario, non duplici modo, ſed etiam triplici uarietate magnitudinèq; foetus diſtinctus reperiatur? Reſpondet alter ille, nequaquam uarietatem eiſmodi illinc prouenire quòd ijdem Cyprini sæpius quàm ſemel foetificarent, ſed quòd ex eiſdem, alij tempeſtiuius, alij ſerius,

serius, oua excluderent : Nutante sententia, atq; eò magis, quòd ego tunc etiam unà accumbens, ad confirmandū hāc opinionē, simile quiddā de Thynnīs in medium adducebam : Aristotelē (inquiens) tradere, foetum Thynnā semel duntaxat intra annum uterum gestare, sed quoniā partē foetus præmatūrè, partem tardius, producat, existimari eodem anno bis prægnantem fieri, bisq; parere. Ibi non nemo talium rerum ualdè curiosus interpellat, inquiens : si semel tantūm Cyprini quotannis progenerant, scire aueo, unde accidat, ut in uiuario, in quo non multi Cyprini, ut de his possit dici, quòd alij ante uertērint alijs, sed in quo solus maritus cum sola coniuge attinetur conclusus, in eo tamen aut duplex, aut triplex foetus, tēpore diuerso atq; distantē editus, inueniatur? Nihil habentibus cōiuis, quod ad hæc responderent: addit idem, se nō solūm persuasum habere, ter in æstate

Cyprinum parere, sed nec cum eo contendere uelle, si quis dicat, eundem uel in Autumno etiam foetum edere, quando illo quoque tempore aluum ouis grauem gestare depræhendatur, sed certum se habere, quod huiusmodi foetus uelut abortiuus, sine uita tunc effunditur. Cur igitur in mari, ut uult Oppianus quinques, ut Plinius & Aristoteles sexies, Cyprini citra noxam pariunt? an quia Venus eorum minus hebetatur, qui liberi in mari, quam qui captiui in piscinis uiuunt? an loci ipsius natura huic quoque foecunditati aliqua ex parte subferuit? id quod Aristoteles credere uisus est libro quinto de natura animalium, ita super hac re scribens: Diuersum regionis situm, locorumque discrimina, non solum ad hæc ualere conferreque plurimum, ut pisces in uno loco, quam in altero, excreseant foelicius, non secus atque arbores & stirpes, sed iidem etiam, ut alibi sæpius coeant pariántque, ali-

bi-

birari^o. Sed nimis longū loquor de Cyprinis, tātō deinceps breui^o de Lucijs.

LVCII QVO TEMPORE IN PISCINAS tempestiuiffimè deducatur. Cap. II.

Faciunt hoc cultores hortorum, ut non prius in areas recens confitas runcatorem ire patiantur, quàm uiderint illas superuacaneis & inutilibus herbis iam occupatas, alioquin intempestius runcator, utilia in super semina proculcabit, nedùm ut eruncet noxia: quantò magis nos facere congruens est, ne Lucium, stirpis Cyprinæ cladem atq; exitium, nisi cùm fuerit tēpestium, in piscinam deducamus. Non in quolibet, sed in eas duntaxat, quas in tertiam classem, nempe illam maximam, reposuimus, in qua sæpenumerò usu uenit, ut interueniente attritu Cyprinorum, ætate iam maiorum, tot nouis, tàmque multis exundent piscinæ fœtibus, ut pascua tātæ multitudini sub

ministrare non ualeant, ac tunc igitur maximè per tempus, deducitur Lucius qui ore & dente suo nimiam sobolis nouæ luxuriem depascatur. Pro magnitudine autem piscinæ & foetus multitudine, plures paucioresue Lucij in illam admittuntur, nec caret admissio ista còpèdio, propterea à puèd Lucij superfluo foetu Cyprinorum satiati, nò modò maius, sed etiam celerius corporis sui incrementum capiunt, atq; inde maiore quoq; precio grandiores diueduntur. Memini in sexaginta Lucios, hoc modo, quo ià statim dixi, in piscinis saginatos, precium in Morauia, quater de nos aureos nùmos fuisse, tū cum Sigismūdu Poloniæ Rex cultu prorsus & comitatu regio (nā ad tria millia equitū eum comitabantur) ex Gracouia, Vienne nam se ad Cæsarem Maximilianū & ad Vladislauum fratrem germanum, Pannoniæ atq; Boemiæ regè còferēs, hospitio Crésirij à p̄ncipe meo Stáislao except^{us} esset

esset. Cæterùm non ita dictu promptu est, qui fiat accidatq; ut in piscinis, quæ de nullo flumine, aut riuo unde Lucius unà influere queat, sed quæ de cœlo tantum & nubibus humorem accipiunt, Lucius tamen in illis reperiatur.

QUÆ SIT OPINIO DE LUCIIS, cur sua sponte in piscinas superueniant Cap. 12

An si rationem à Philosophis proditam, unde nam Lucij sua sponte piscinas introeant, nõ habeo quam uellem, ipsam interim opinionem quoq; tacitus suppressam, quam piscinarij in uulgum spargunt? Ego uerò libentius hic opinione uel idiotarum utar, quàm ut cum Athenæo & Philarcho philosophiæ studiosis affirmare audeã, pisces aliquando de cœlo in terram cum pluuia pluuisse. Ad nos scilicet eius generis pluuia, nunquam perueniunt: at non rarò anaticulæ ad piscinas nostras aduolant, ut ingluuiem suam uel foetu

uel ouis, tam Luciorum, quam Cyprinorum, expleant, Propiorem itaq; ueri habet speciem, id quod piscinarij autumant. Anaticulas dum semine luciorum uentrem plenum, & adhuc crudū uomitu ad piscinas exonerāt, simul easdem piscinas semine illo egesto etiam conferere, Luciosq; ex eo fatu animari. Mirentur hæc illi, qui apud Plinium de Aristotele mutuantes ista de perdicibus, non legerunt, si contra mares steterint foeminae, aura ab his flante prægnantes fieri: hiantes autem exerta lingua, inquit, per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantum audita masculi. Hæc Plinius. Iam quid de equis M. Varro narrat, si uacat audi: In foetura (ait) res incredibilis est in Hispania, sed est uera. Quod in Lusitania ad Oceanum, in ea regione, ubi est oppidum Olyssippo, quædam è uetere concipiunt Equæ, ut hic gallinæ quoq; solent, quarum oua, Hypenemia appellant?

pellant? Ut nunc taceam gentes ad Borysthenem fluvium habitantes, quæ sine ulla uarietate sermonis; quoties ad nos ueniunt, omnes asseuerant, piscinas in sua regione à piscatu rarissime de nudò seminari, sed tuapte sponte piscibus diis, siue ex terreno humore; seu ex celesti influxu, cœortis, redundare. Sed ne cui fastidio sim; dum nouam & inusitatam opinionem excedentia refero, finem dicendi faciam, & ad institutam narrandi de piscinis rationem in sequenti hoc libello, me transferam.

LIBELLI QUARTI

Procœmiolum.

Non minor est uirtus, quàm quærere, parta tueri. Cùm igitur in quærendis atq; parandis piscinis; hætenus curam, qua diligentia fieri potuit, cōtribimus: par est, ut iam deinceps uideamus, ne bene parta malè nobis dilabentur, si fortè ratio nos & solertia destitue

rint, quibus res piscinaria conseruatur. In primis itaq; ratio erit aduocanda, qua noscamus, quid, & quomodo, in piscinis tuendis, agendum nobis sit, de inde solertia efficiet, ut sedulò & scitè, bonòq; exitu, agenda peragamus. Colligitur autem ratio, quam quisq; custodiendis piscinis præpositus sequi debet, ex quibusdam piscinariorum præceptiunculis, quas nos in hoc libello quarto, per quatuor temporum interualla digestas, explicabimus: ut futurus piscinarum Tutor, separatim sciat, quid ei sit per uernum tempus faciendum, quid æstate sequendum, quid Autumno & hyeme curandum: & unde melius, quàm ab officio Tutoris auspicabimur?

D E O F F I C I O T U T O R I S

piscinarum. Cap. I.

Qui curæ piscinarum præpositus fuerit, tria sibi potissimùm curāda esse iacet: Primū ea, quæ ad aquas p̄tinēt
deinde

deinde ea, quæ ad pisces, tertia postremo cura totam complectitur piscinam. Circum aquas ista sunt obseruanda, ut ne unquam illæ necessario humore piscinas destituant: neu repente ex cælo procelloso audactæ, inûdationibus aggeri officiant, neue, si diutius stagnauerint, putorem & situm noxium contrahant. At circum pisces ista procurabit, ut matrices in suis seminarijs, suo tempore foetificent, ut ipse foetus tempestiue, quò oportet, transferatur, cautèq; interim dum transfertur, & tractetur, & deuchatur, ut numerus pisciû apud dominum subscribatur, ut deniq; pisces bono modo in piscinis nutriatur. Nec enim natura quod uult, semper id per semet efficere potest, sed aliquoties ab industria operaq; nostra adiuuari desiderat. Hinc agrorû & uinearû cultû, hinc arborû insitioné, hinc pecorû educationé, nô sua spôte, sed magis ab humana solertia puenire uidemus. Cui adde

tiz, Cyprinorum quoq; in piscinis sagi-
 na, non nihil debet. Eas piscinas (nam
 hoc tertio loco dicendum superest) cu-
 ratoré sapissimè obire oportet, & quid
 quoquo loco sarcendum, uel instaurá-
 dum sit, prouidere. Semper autem satis
 superq; in piscinis adest, quo facto o-
 pus sit, ut quod uel à uentis, uel à tem-
 pestatibus, uel à uolentijs aquarum, fu-
 erit interruptum, & subinde prouiso, ne
 quid damni ibidem uolucres, pecudes
 homines faciant. Nam ubi custos abest
 modò Mergi (quorum non unum ge-
 nus) aduolantes, modò Lutræ piscinas
 subeuntes, liberè pisces deprædantur:
 aggerem uerò proruunt & proculcant
 sues, boues, equi, pastum ad piscinas ap-
 pulsi, tum improbi pastores, consepta,
 quibus fuga piscium arcetur, interuel-
 lunt, ac per loca interuulsa pisces, fugã
 adornantes, excipiunt. Idcirco cum,
 qui se piscinarum tutorem idoneũ præ-
 stare cupit, ambulare strenuè oportet,

et dili

& diligēter circūspicere, ne ullæ ad piscinas insidiæ eū lateāt, dum ne ita ābullet, ut eū operā ostētare uult suā, uaget potius, amœnitatésq; & friuola capret, quàm piscinas utiliter obeat. Sed iam, post communia, idem Tutor ad partes mihi est euocandus.

QVID IN VERE TUTOREM
curare conueniat. Cap. 2.

VERfanè plusculum negotij circū piscinas exhibet, atq; in multas uariásq; curas animum tutoris distrahit: quas ille tamen ita dispensare debet, ut ea quæ differri, nisi cum incommodo nequeunt, in primis conficiat, ac deinde suo tempore cætera. Minimè autem omnium differri uolunt ædificia, & munimenta, quæ ad uallum, & sæpes, & ad alia septa, ueniunt instauranda. Quocirca primo quoq; tempore, cū se in Vere facultas operis faciendi obtulerit, Tutor id curet, ut quæ uel à flucti-

bus conuulsa, aut uetustate uitiata fuerint, ea refarciat, mox ut operam purgandis elicibus, sulcis æquarijs, fossis, per quas niualis pluuialisq; humor in piscinas deriuatur, impendat: post aquas deriuatas, ut foetum per classes piscinarum distribuatur, quoniam, ut antè dictum est, translatio cuiusuis foetus in Vere tempestiuissima habetur, ac tunc non die solùm, sed etiam noctu (quia noctis magis quàm diei tempore Cyprini per uoluptatem atteruntur) ad piscinas recurset, uideátq; ne quis tunc illis insidietur. Quippè non aliàs exceptu faciliores Cyprini uidètur, quàm cùm uelut cæci in amorem ruunt mutuum, incautiq; & per agmina, circum uada pererrant. Hoc eodem Veris tempore curatori maximè præcipitur ut quotiescunq; ruit umbriferum uer, totiens septa piscinarum, in quibus Cyprinus adustus pergliscit, ut recludat, imbrém que una cum fluminibus, limum secū & stercola

& stercorea ex uberiorib⁹ agris pertrahētib⁹, admittat. Nullū enim hoc Cyprinis gratius pabulū reperitur, nec unde crassefcant ocyus. Accedit simul ex turbidis aquis ista quoq; piscinis utilitas, quòd aduenis piscibus, cum fluuiis tūc affluentibus, sine opera nostra & impēsa piscinæ adaugentur. Nam puris & defæcatis aquis durantibus, rarus in piscinas hospitem piscium adfluxus, contingit.

*QV I D S I T I N Æ S T A T E
procurandum. Cap. 3.*

CONTRÀ in æstate facere curatorem decet, atq; inter prima accurare, ut claustra circum piscinas, clausa habeat omnia, ne quā adit⁹ in piscinas profluo flumini pateat: maximè uidelicet tranquillo tunc & quieto statu opus est Cyprino, qua æstate maximè, propter latissima & libi gratissima pascua, illo adolescit & pinguescit, si modò ociosè pascit. Nec enim ab exercitio : sed ex ocio

matur. Ideoq; interclusis illo tempore opus est septis, ne unda recens piscinas influat, ad cuius meatum oberret magis quàm pascatur Cyprinus. Ac ne putes solos Cyprinos ex inertia adipem assumere: prodit Plinius ad Cadaram, rubri maris insulam, præcipua eius loci quiete beluas ad immobilem magnitudinem adulescere. Thynnos uerò in tantum pinguescere, ut dehiscant. Quantùm autem unda iugiter manans Cyprinis æstate est aduersa, tantùm pluuia leuiter affluens grata & amica, qua de re Plinius: rursus, scitè & consideratè, pisces (inquit) modicis imbribus gaudent alũtũq;. Quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adulescunt: & aliàs ubicũq; pisces in eadem aqua assidui sunt, nisi appluat exanimantur: hæc Plinius. Sed cùm in hoc eodem capite mentio facta fuerit, pastionis & harundinum: prius de alimentis Cyprinorum, post de harundine extir-

ne extirpanda commemorabimus.

DE ALIMENTIS CYPRI-
norum. Cap. 4.

Iam etsi piscibus commune sit omni-
bus, præcipuam alimentorum suorū
partem ex aquis capere, sunt præterea
tamen alij quoq; cibi suo cuiq; pisciū
generi, secundum naturam suam, uelut
proprii. Nam, ut Aristoteles tradit, Cō-
gri, Murænæ, Lupi, carne tantū uescū-
tur, Mulli carne & alga, Scarus alga tan-
tummodo, Salpa alga & stercore, Capi-
tones limo. Ac ne p̄sequar alios, quos
nunc persequi non est necesse, ipse ade-
o noster Cyprinus limo pascitur & are-
na glebæ permixta: & quanquam idem
à carne abstinet, lumbricos tamen ter-
ra erumpentes, culicésq; & muscas, a-
quis superuolitantes, libentissimè da-
pis gratia consecratur, adeo ut si propè
ociosus ambules, aurémq; tacitam, dū
insecta uenatur, adhibeas, clarè exaudi

as, ore illum suo quasi pophismata edere. Qui distinctius de passionibus Cyprinorum loquuntur, hanc ex insectis passionem, modò æstiuam, modò supernatam, cognominant: quoniam sursum uersus in summa uel tellure, uel aqua huiusmodi insecta per æstatem serpant uolitentq;. Illam uerò alteram, quam in fundo piscinæ, limus, & arena Cyprinis subministrat, appellant infernatè, quia inferius sita est, adduntq; priore illa, quam hac posteriore, non solùm meliùs Cyprinos saginari, sed etiam carne fieri teneriores: nec id sine ratione, quòd ea, quæ iucundius suauiusq; sumuntur, mollius etiam teneriusq; nutriant. Non est autem dubitandum, quin hyeme quoq; in latebris altioris aquæ conditi, terreno pastu alantur, quando quidem illorum cubilia haud aliter tunc excauata deprehenduntur, quàm sues uolutabra sua excauare assolent. **Vulg⁹** insuper frumento aqua macerato, eiq;

to eique potui, quem à Cerere uocamus Cereuitiam destinato, claufes in ligneis uiuarijs Cyprinos pasci decreuit. Preterea figulini creta, modico ignis calore adusta, fratribusq; olei sobacta, quippe ex hoc pabulo pinguis etiam quàm ex frumento. Cyprinus saginam induit. Itaq; mirari interdum satis non est, miram Plinij diligentiam, ut quam ne hoc quidem olei condimentum, quo piscium obsonia interdum condiuntur, effugere potuerit. Sic enim, sed ualde strictim, libro nono, & quasi per transennam hanc rem aspiciens. Gustu (inquit) olei maximè, dein modicis imbribus gaudent alunturq;.

DE EXTIRPANDA IN PISCINIS arundine.

Cap. 5.

SOlet arundo post frequentes pluuias, si crassum latumq; solū subest

& modicè piscinis innatant aquæ, celo riter suboriri, & posteaquã suborta cõ ualuerit, meliora Cyprinorum pascua, quæ ad uada & oras in piscinis reperiũ tur, infestare, aliquoties totas piscinas in quibus exiguus humor inest occupa re. Nam uis aquarum maior illam fruti cari non finit. Nouerunt hoc tolerantio res piscinarũ curatores: quare etiam se dulò curant, ut uel uno statim fluxu pi scinas aquis ad iustum modum imple ant, uel post subductas aquas ut ne quid humoris in illis (præsertim germi nationis cannarũ tempore) relinquunt Difficile autem malum hoc ubi præua luit in piscinis extirpatur. Nam si ferro succidas, lætior harundo, si face incen das, densior resurgit: tum si solas admo ueas manus, frangas citius, quàm eu el las. Sed nec uomeri facilè cedit, quia al tius radices in terram agit, densiorèq; illas inter se complexu innodat, quàm ut enodari exarariq; possint. Sed hac tandem

tandem ratione in exitium eius non frustra incumbes, si æstiuo solstitio per plenam aquis piscinam monoxylō uectus, harundine tum falce inuadas, ita eadē falcem in demetenda harundine moderans, ut internodia ipsius duntaxat ea, quæ sup̄ter aquammersa sunt, demetas. Fiet enim ut harundo per cauam calami plagam exhausta aqua, quæ uapore solis tunc est percalefacta, non secus intabescat, ac si tabificum biberit uenum. Admonet Plinius ex occultissima illa rerum inter se Sympathia, ut falci apponamus filicem. Verba Plinij ex Lib. naturalis historiæ. xvij. ista sunt: **A**iunt filices, circa solstitium auulsas, nō renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri imposita præcipiunt. Illud etiā, quod de extirpandis syluis apud eundem Plinium legi, adscribere non pigebit, quando frequenter accidat, ut piscinas in

moribus excitemus. Dicit igitur Plinius, Democritam secutus, extirpari sylvas lupini flore, in succo cicutæ uno die macerato, sparsisq; radicibus. Satis erat dictum de æstiuis operibus, nisi in eadem æstate Cyprini mala interdum ualetudine tentarentur.

*DE MORBIS CYPRI-
norum. Cap. 6.*

Authoridè Plinius lib. nono, morbos uniuersa genera piscium non sentire, uerùm ægrotare singulos, manifestum facere aliquorum maciem, cū in eodem genere præpingues alij capiuntur: & de Siluro: Silurus (inquit) caniculæ exortu syderatur, & aliàs fulgore cōsopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant. Imò haud dubiè constat, Cyprinos in mediterraneis quoq; piscinis, uel eius syderis afflari & marcescere ac nonnunquam sine ullo remedio cōsopiri, præsertim si fulgur illud clarū,
incidit

incidit, quod dolia exhaurit intactis
 operimentis, & quo matres grauidæ,
 partu exanimato, uiuunt, citra ullum aliud
 incommodum. Cæterùm quoties
 Cyprini non ex sydere, sed ex uitata
 corruptaq; in piscinis aqua, infestantur,
 aut si quando ob exiguum humorem
 malè ualere incipiunt, aduersus utrum
 que incommodum, largiorum nouarum
 recentiumq; aquarum submissio,
 ualde commodat. Interire autem pi-
 sces, si in exigua nimis aqua diutius fla-
 bulentur, non aliter quàm cætera ani-
 mantia, si in exiguo aëre claudantur, ex
 imius animalium naturæ indagator A-
 ristoteles testis est. Quin si accidat, ut
 uel aliunde piscibus immineat pernici-
 es, ut à Verbasco in piscinas proiecto,
 aut à Cyclamini radice, quam idèd
 ἰχθυοκίραυ cognominant, aut à lacte Ti-
 thimali herbæ, quam aliqui caprinam
 lactucam, Cornelius marinam appel-
 lat: tunc item nihil magis expediet, quàm

aquas mutare renouaréq;. Hoc eodem lacte Tithymali, si corpus alicuius inscriptum, & posteaquam inaruit inscriptio, cinere conspersum fuerit, narranc ita apparere literas, ut illas uel adultera queat legere. Super hæc. exitium piscibus aristolochia molitur, siquidem refert Plinius, se coràm à piscatoribus Capaniæ contusam, immixta calce in mari sparsam fuisse, miráq; cupiditate pisces aduolasse, ac statim exanimatos fluitasse. Est & cannabis succus amarus piscibus mortifer, propter quod nos, qui in regionibus nostris tum cannabium piscinis abundamus, lege atq; multa uetamus, ne cui liceat cannabium iuxta piscinas macerare. Contra Apium omnibus piscibus morbo laborantibus, maxime est salutare, hoc ipso Plinio li. xx. in hæc uerba prodente. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis, Apio uiridi recreantur. Nunc ad Autumnum properemus;

QVID

QV I D ' I N A V T V M N O

curatori agendum. Cap. 7

Sil piscatus in Autumno cessauerit,
 Siferitq; in tempus uernum dilatus,
 cura autumnalis ad piscinas plus penè
 solatij quàm negotij præ se fert: Nempè
 Aucupium, quod feri de se anseres & a-
 nates, ad piscinas in autumno conuolá-
 tes, non sine uoluptate præbent. Quan-
 to ego sæpenumero affici gaudio, quan-
 ta lætitia efferri aucupes à piscinis reuer-
 tentes spectauit, cum hero coràm cap-
 tos anserum, uel anatum, manipulos re-
 censerent, cùmq; uicissim herus eorū
 aucupium, quasi rem plausibilem, non
 uoce sola, sed nonnullo præterea aucta-
 rio addito approbaret, ut esca tali ue-
 lut inescati, libentius aucupium repe-
 rent, penúm q; domini subinde instrue-
 rent: Habet tamen & ipse autumnus cu-
 ram ad piscinas aquis & Cyprinis com-
 pletas peculiarem: quam qui per tem-
 pus curatores obierint, plurimum futu-

ro incremento Cyprinorum conferūt. Ea est, ut ante hyemis aduentum, aquæ ex piscinis, marginum tenus subducantur, ut illi ipsi margines aquis denudati, siccatiq; pruinis & gelicidijs hybernis fermentetur. Sed caueto, ne cū supuacaneis aquis, necessarias quoq; ex piscinis subducas: multò enim satius est, fermento carere, quàm de salute piscium obinopiam aquarum periclitari, præsertim si hyems immineat, de glacie & niuibus altioribus suspecta. Eodẽ Autũ no sæpe immensum cœlo uenit agmen aquarum: fac igitur, ut septis & cannalibus emissariisq; reclusis cuius per tempus occurras tempestati, antequam illa superueniens, calamitatem aliquam secum piscinis afferat.

DE HYEMALI PISCINARVM

procuracione. Cap. 8.

Non sunt, quanq̃ esse uideãtur, ne hyeme quidem circa piscinas Halcyonia.

cyonia. Nam glaciés ipsa, quæ tranquil-
 litatem tunc & securitatem tutoribus
 piscinarum polliceri putatur, quia cir-
 cum undiq; rectos & clausos teneat at-
 que custodiat pisces: magnum ex se pe-
 riculi metum minitatur, ne mole uide-
 licet sua & crassitudine pisces in pisci-
 na strangulet, dum facultatem haurien-
 di liberè, reddendiq; spiritum illis adi-
 mis. Non rarò enim duobus pedibus,
 & eò amplius, alta glaciés piscinis incū-
 bit, ad eandemq; altitudinem nix ibi-
 dem sæpius adaucta animam piscibus
 præcludit, si curator non interuenerit,
 qui & niuem compluribus ex locis pi-
 scinæ submoueat, & scrobes in iisdem
 locis, perfecta securi glacié, adaperiat,
 per quos se uegetabilis aura pisces rur-
 sus ualeat recreare. Signum euidentis im-
 becillitatis Cyprinorum habetur, si ue-
 lut anhelantes oscitantésq;, ad scrobē
 apertum conglobantur. Nam integri
 & uegeti, aut nusquam tunc comparēt,

aut si quando apparent, subitò indè dilabuntur. Nihil in tali casu magis profuerit, quàm nouas ex flumine admittere aquas, quæ ueteres expellant. Spectaui ego non semel, cùm deficiente flumine, non esset, unde uetus expulsa è piscina aqua, renouarerur, Cyprinos languidiores circum scrobem oberrantes reticulo excipi, atq; inde ad uicinum flumen reficiendi causa transferri. Sed hâc prouinciam obire in magnis piscinis, in magnâq; piscium multitudine, quis facilè queat? Forsitan melius, Petrus Rosensis, Procerum in Boemia nobilissimus, bonisq; literis eleganter excultus, suis consulebat piscibus, excogitata machinula, & rotis, quarum crebra ad piscinas uersatione, uitium aquarum quod ex longa quiete contraxerant, bellè perpurgabat, uirésq; ita piscium, putore affectas, recreabat. Super hâc custos hyberno tempore inuigilet, ut uecturas operarias, quas coloni nostri
ex more

ex more obeunt, in deuehunda materia ad piscinas farciendas necessaria, conficiat, tunc cùm niues adhuc supersunt, cùmq; trahis adhuc ipsi coloni utuntur, quibus multò expeditius, quàm palustris, robora subuehunt. Nam uerno tempore magna cum molestia ab agro & aratro auelluntur. Quid igitur fieri quoquo temporis interuallo ad piscinas conueniat, iam, ut opinor, dictum est satis superq;.

LIBRI QVINTI

Præfatiuncula.

Qvintus & ultimus restat huiusce fabulæ piscinariæ actus, cæteris (quemadmodum in comædijs fieri solet) lætior,

quia exitu iucundissimo piscinarijs exoptatissimòq; clauditur: Nempe quæstu & lucro, quod ex piscatu & piscium distractione prouenit uberrimum. Vt enim non mœret Agricola ex messe, nec uinitor ex uindemia, sed potius ambo

lætantur, cùm fructum (qualem maxime conuenit ex labore capere) percipiant: Ita piscinarius refertam nummis ex piscatu thecam nummariam referens, lætum canit plaudite. Igitur primò de piscatu, & de his quæ ad piscatum pertinent, dicemus, mox quo pisces modo ad piscinas uenundâtur, dein quemadmodum ueteraneæ piscinæ restituantur: postremò (pro coronide) adijcimus, uiuaria Salarum, quoniam fluuij, qui circum arcem rubram manant, festiuam eius generis piscium nobis copiam suppeditarunt.

*DE TEMPORIBVS PISCANDI,
& quæ ante piscatum instrumenta sunt
preparanda. Cap. v.*

Piscandi in piscinis duo tempora esse tempestiua, uernum nimirum & autumnale, iam antea indicauimus, cùm da translatione seminum Cyprinorum loqueremur, simulq; ostendimus, utrū

eorum tempus alteri præstaret. Sed siue in autumnno, siue in uere, piscatus cōtingat, fac ut instrumenta, quæ in piscatum opus sunt, ante parata habeas, quã piscari incipias, ne pòst in negotio negligenter incepto, sine exitu turpiter hæreas. Inter præcipua autem opus est uerriculis minimùm duobus, uno maiusculo, altero minusculo. Illud laxioribus maculis debet esse contextum ut tenuiores pisces transmittat, ac solos grandiores euerrat detineatq; hoc cōtra & maculis & nodis contrahitur, foetum Cyprinorum in piscinis, aliòsq; minoris incrementi pisces, & quos Aristoteles *χυτῆς* uocat, quasi fusaneos dicas, quia fusim retibus capiantur, irreti at: deinde pòst irritos interceptòsq; pisces. opus est foliis, & uasis minimùm bifariam diuisis, ut in alteris capti Lucij in alteris Cyprini seponãt, tãtisq; dũ uel ibi statim distrahũt uel dilati ad uiuaria & secluseria plaústris & dolijs quæ

similiter ut folia adesse debent, perue-
 hantur. Nam minores pisciculos in nas-
 sis, & quallis, aqua defæcatoriore demer-
 sis, rectè incluseris. Itaq; quallos etiam
 & nassas comparatas habere oportet,
 & prætereà cribra & in cernicula fora-
 ramini- bus crebris pertusa, ut aquam
 continuò percolent, ac pisces, quos de-
 promere ex folijs uolumus, contineant
 ne si ipsis manibus illi sæpius contingā-
 tur contrectenturq; , iniuriam ex fre-
 quenti contactu accipiant, ueneantq;
 ob eandem uilius. Et quoniam in pisci-
 um minorum uenditione mensura,
 non numero, utimur: uascula quoq; ad
 certam mensuram dimensa, qualia sunt
 urceoli, urnulæ, corbulæ, ut ad manum
 habeamus curabimus, custodemq; in-
 terea, dum piscatus durat, piscinis ad-
 mouebimus, qui in tuguriolo, ex stipu-
 lis uel arundinibus temerè congestis in
 aggere excitato, agat excubias, aduer-
 sus insidiatores & fures. in eodemq; ag-
 gere,

gere, palos suo ordine constituemus, in quibus uuida à piscatu retia deficcant, suspendantur, ne illa nobis, ex assiduo in piscinis, cœno sóq; humoré, ante tempus corrumpantur.

DE PISCATV CYPRINORVM

& Luciorum. Cap. 2.

INstructis comparatisq; ijs, quæ diximus, & si qua super sunt alia, quæ nostram memoriam refugerunt, tum aquis quoq; de piscina, ad quem res postulat modum, subductis, maturū hinc est auspicari piscatum, hora utiq; matutina, siquidem mane alacri magis animo, piscatores opus aggrediuntur, & pisces non modo tunc capiuntur facilius, sed etiam tractantur securius, die uidelicet nondum à sole percalefacto. Interesse capturæ, si iteretur piscina, pluresq; secundo tractu, quàm primo, trahi, exploratissimè prodit Plinius: eiusq; rei hæc fortasse ratio erit, quòd altero

tractu, magis quàm primo, aqua in pisci-
 nis perturbatur, maiorémq; inde etiã
 oculis piscium caliginé obijcit, quàm
 ut facilè uitare illi insidiosos laqueos
 ualeant. Iactis de more plagis primi ple-
 rumq; Lucij, iidémq; maximi, in macu-
 las incurrunt, quoniam auiditate
 deprædandi summis semper feruntur a
 quis, atq; ideo iniuriæ magis etiam op-
 portuni, quando retia item summis ma-
 iore ex parte aquis innatant, quæ ad ex-
 cipiendos Lucios intenduntur: Contrà
 Cyprini, qui fundum piscinæ amant, ini-
 tio minores, posterius grandiores, illa-
 queantur. Quocirca piscinarij ad quæ-
 stum callidi, quamadmodum Luciorû
 indicaturam ad primum statim iactum
 præcipitant, ita Cyprinorum de indu-
 stria procrastinant: expectantes, dum
 peracto ferè piscatu corpulentissimi eo-
 rum extrahantur, quos emptori ob o-
 culos dissimulatis uilioribus obtrudât.
 Solertiæ Cyprinorum argumentum fu-
 erit,

erit, quòd ubi metus ex intentis retibus ingruit, caput repète cœno mergūt, ut tantò proclivius cauda lubrica, & retia & piscatores frustrentur. Sanè ipsi piscatores, cùm & à subtrahendis piscibus ægrè manus abstineant, & si diutius in piscina morantur, parum diligenter cauent, ut non proculcent Cyprinos in luto delitescentes: identidem sunt admonedi urgendiq̃, ut piscatum maturè conficiant. Nihil autem maturitati sic consulit, ut seclusoria iuxta piscinas cōstituta, ad quæ uel ipso dorso uel humeris baiuli captos atq̃ extractos pisces transferre facile possunt: nam labra & sōlia, nec multos excipiunt pisces, nec diu incolumes seruāt, interimq̃, quod sanè damnosum est, piscatum in longum differunt.

DE SECLUSORIIS IUXTA

piscinas constituendis.

Cap. 3.

Siloci situs ita competat, ut in proximo secundum piscinas, secluforia Cyprinorum collocari queant, non est dubitandum, quin talis situs propter rationem de facili & celeri piscium translatione, iam statim dictam, commodissimus habeatur. Sin' minus id fiat, ne sic quidem ab instituto erit cessandū, sed alibi locus ad hanc rem aptus, ac potissimum ad prædium, & sub oculis domini, uestigabitur, & postquam inuentus ille fuerit, fossionibus in duos aut eò amplius cubitos deprimetur, extendeturq; in cubitos duodeviginti, ultrà citràq;, prout commoditas & piscium frequentia exegerit: Quippe ad eandē frequentiam numerus quoq; receptaculorum diffinietur, singulàq; receptacula sic fabricanda erunt, ut ripis circū undiq; & aggere concludātur, atq; hac una re piscinis dissimilia habētur, quòd in receptaculis per omne, in quadrum spatium, æqualiter solum infoditur, ri-
piscq;

pisci quoque uersus clauditur: Cum
 piscinæ magna ex parte pateant, uado-
 sisque marginibus restagnent, at cætera
 penè similia: nam & fistulas, & cånales
 & septa, quibus piscium fuga impedi-
 tur, ad eum prorsus modum, ad quem
 piscinæ, recipiunt, tum perennem quo
 que in propinquo undam desiderant,
 sed quæ continenter in seclusoria influ-
 at, alioqui sine perpetuo undæ recentis
 influxu Cyprini multa, ut fieri solet, fre-
 quentia in seclusorijs stipati non peren-
 nant. Eisdem seclusorijs sepes circum-
 struimus, ut prædonibus aditum præ-
 cludamus: Nimirum, ut uendamus, nõ
 ut perdamus, inclusos retinemus Cypri-
 nos. Interdumque tantisper retinemus,
 dum annonæ piscium caritas intenda-
 tur, id quod & rei, & uirtuti, & gloriæ
 esse, prædicat Cato in oraculis suis, quæ
 de re rustica edidit: Nos nunc ratione
 uel sub glacie piscan-
 di edemus.

*QUEMADMODVM IN PISCINIS
conglaciatis sit piscandum. Cap. 4.*

Euenit sæpenumero diebus quadragessimæ, qui tempora sua, ex breuiore longioréq; dierum adipalium intervallo, in singulos, annos uariant, ut piscinæ apud nos glacie adhuc adstrictæ reperiantur. Ne igitur eo potissimùm tempore, quo maximè opus est obsonare piscium obsonium, glacie obstante, piscandi occasio uel differatur, uel amittatur, arripienda est ratio à uetustis quondam piscatoribus, autore Aeliano usurpata. Nam, ubi de Eridano atq; Istro fluminibus Aelianus agit: in his conglaciatis, dicit, piscatores sinuosum aliquem locum sibi deligere, cuius glaciem peracutis securibus perferent, indeq; glacie amota, locum eundem lacui similem efficere, iactóq; in lacum amplo uerriculo, ac suo more explicato, pisces uenari. Sic item in piscinis nostri quoq; piscatores Cyprinos uenantur,

tur primū glaciē ad excipula, Cyprinis excipiēdis propè cannalem instructa, directis in quadrū limitibus circumsecantes, dein eandē glaciem aut cōmnuentes, aut si amoliri potest, amolientes: sin horū neutrū fieri potest, propter glaciē magnitudinem, immotā illā relinquentes, ac nihilominus plagis per apertos limites sup̄ter glaciē explicatis destinatū piscatū peragentes. Haud uereor ne sim ineptus, si indicauero potius, quā iactauro, rationes, quas in huiuscemodi piscatu fuerim secutus ea quadragesima, qua inuictissim⁹ princeps noster Ferdinandus Boemorū Pannonūmq; & Romanorū Rex, in Morauā ueniēs, de summis reb⁹ delibera-
 turus, Znoymā omnes ordines cōtraxerat. Ut igitur tū, cūm pisces incēdebāt ā nonā, uicinos in piscādo anteirē meos, multas simul operas ad perfecēdā in piscina glaciē, altitudine cubiti crassā, securibus extruserā. Feruebat opus, limir

tésq; in operas distributi strenuè excavari cœptabantur, donec alij coloniales in opere anteuenientes, glacié parum adhuc tempestiuè locis quibusdam perrumperent, inductâq; in limites aquarum scaturigine, opus ab alijs cōtinuari ppter asperginé prohiberet aderant qui breuiora securium manubria longioribus mutanda esse suaderent, alij dolabram molendinariam, glaci perfringendæ comparatam, adhibendam. Vtrumq; à me factum est, sed in utroq; etiam molesta aspergo, & mora odiosa fuit. Venit tandem ferræ in mentem, si fortè illa operi præsentì adhibita, commodius munere suo defungeretur: bene res ista cecidit, Simulac enim ferræ aliquot allatæ, operiq; admotæ fuerunt, continuò opus sine ulla asperginis iniuria procedere, glaciésq; ferris facilè cedere properabat, ita ut iam nihil restaret aliud, nisi piscatus, ad quem obeundum sua sponte alacres piscatores

scatores accingebant. Iacta sunt non semel super glaciē retia, casso semper & irrito conatu. Hic piscatorū nōnulli a quas in simulabāt, partim ut nimis adhuc in piscina exūdātes, partim ut ualde liquidas & defæcatas, ideóq; piscibus facultatē declinādi retia præbētes. Alij retiū epidromides accusabāt, quasi pōdere leuiores, quā ut imū piscinæ solū, ubi Cyprini latitarēt, satis euerrere possent. Additę sūt ad Epidróides catenę, ferreę fēestræ aliquot proximè limites in glacie erāt aptę, ad cōturbādā & infuscādā cōtis atq; sudib⁹ aquā. Nā ultrā subduci illa, quā erat subducta, citra incōmodū, q̄ ex pondere glaciei iminebat, nō potuit: placuit posthæc redintegrare piscatū, sed ne tum quidē ille succedebat, propterea quòd in tanta crassitudine glaciei, conti liberè agitari, lutumq; ut res poscebat, cōcire haud poterāt: iubeo indè ego, quatuor simul plaustra ad piscinā aduchēda figulari lu

to onerari, quæ posteaquam aduecta sunt, eóq; loci exonerata, ubi retia à piscatoribus trahebãtur: Exclamãt repente piscatores, aut argillã se, aut Cyprinos detrahete, appropinquãtesq; ripã, amplius centum Cyprinos mirifico applausu excutiũt, magnãsq; agũt gratias, aquã, luto aduecto, foedata. Iuuat mox iterare iactũ, iterũmq; ille satis prospere cessit. post ubi tertium eũdẽ repetunt, rursus nihil piscium capiũt, quia rursus illi dilapsi se in uadis sup̄ter glaciẽ sinuosũs occultabant. Fortẽ in ipso reditu, dum aurigã plaustra inania reuehunt, domũmq; redire festinãt, piscatores denudò plagas explicant, ac plures Cyprinos, quã antea utroq; iactu cõprehendunt: stupẽtes admiratione, aurigas reuocant, plaustrãq; & equos, per glaciẽ piscinã exagitari iubẽt, ipsi interim ad piscãdũ intẽti. Quid opus uerbis, quod nulla ratione assequeremur, id casu tandem sumus assecuti, ut felici deinceps piscatu

scatu perfrueremur. Nā pisces q̄ antea sine ullo metu fugā adornabāt, tūc uerò & ad strepitū solearū, quibus equorū ungułæ, & ad stridorē cāthorū, quibus rotarū orbes in plaustris, deuinciūtur, cōsternati, omīssis fuga & latibulis, ad insidias plagarū gregatim præcipitabāt, à piscatoribúsq̄ n̄ris extrahebātur.

VNDE ACCIDAT, VT IN ALIIS piscinis crassiores, in alijs tenuiores, interdū etiam in eadem piscina capiuntur Cyprini. Cap. 5.

DVbitare nō oportet, quin causam huiusce uarietatis præter alias præcipuam natura locorum sustineat. Nā si illa aliās tātū pollet ut corpora iuxta atq̄ īgenia humana, ualeat euariare, qđ mirū, si eadē uī illā suā multiformē, in bruta quoq̄ corpora exprōat? Sic autē de ea re Cicero in libro, quē de fato inscripsit Inter locorū, inq̄t, naturas quātū interfit, uideam⁹, alios esse salubres, alios pestilentes, in alijs esse pituitosos, & quasi redundantes, in alijs exiccatos atq̄ ari-

dos, multaq; sunt alia, quæ inter locū et locū plurimū differūt. Athenis tenuē cœlū, ex quo etiā acutiores putātur Attici. Crassū Thebis, itaq; pingues Thebani & ualentes: Hæc Cicero. At simili nos quoq; ratione in Cyprinis nitimur, ut eos alio loco magis, quàm alio, p̄batiōres inueniri contēdamus. Boem̄ primā loci palmā Cyprinis in Boemia uēdicāt, proximā Moraū, terciā Silesiæ. Refert, deinde quali aqua alant: quippe dulcis quàm amara, tepida quàm frigida, melius nutrit Cyprinos, sicut terra quoq; glebosa & succulenta, quàm exulta & arenosa. Mox aer itē crassus interdū atq; ībrifer, quàm p̄petuò ludus, & sicc⁹, deniq; ap̄ric⁹, uadōs⁹, & à uētis trāquill⁹ loci sit⁹, redūdātiores ac ualētiores efficit Cyprinos, quā opac⁹, tēpestuosus, & aquis profundus, ut in quē sol ægrè penetrare soleat: Sol, inquam, qui non ea modò quæ extant, & supra terram eminent, sed etiam ea, quæ inferius latent

latēt, & aquis occultātur, suo calore fo-
 uet, meliorāq; & uegetiora facit, ut au-
 tor est Theophrast⁹. Nā quòd in una ea-
 demq; piscina alijs Cyprini alijs succulē-
 tiores reperiūtur, id partim ex impari-
 bus Cyprinorū feminibus ex diuersis fe-
 minarijs in unā piscinā trāslatis, partim
 ex solo, in quo nascūtur, alibi in eadē pi-
 scina pinguiore, alibi aridiore, usu ueni-
 re plerūq; solet. Quanq̄ nō rarò etiā ex
 affectione Cyprinorū quadā peculiari,
 ex ignota nobis causa oborta, habitu-
 do ipsorū cōmutatur. Simile quiddā idē
 Theophrastus cōmemorat, de his quæ
 monogena sunt, unāq; sortiūtur appel-
 lationē, quòd alia tamē eorū fœcūda es-
 se, alia infœcūda uideant: ut illicē quādā
 esse fructiferā, quadā sterilē, & Alnum
 pariter, cū ambæ nihilominus flores-
 cāt: Id uerò nemo ferè ignorat, piscinā
 quamlibet, quæ rarius quàm quæ spissi-
 us fuerit seminib⁹ cōsita cōpletāq;, tum
 specie corporis, tum suauitate saporis,

multò cōmendatiores Cyprinos alere.

*ALTERNIS NE AN IN SINGV-
los annos, ad singulas Piscinas pesca-
ri magis expediat. Cap. 6.*

MOS hīc ad piscinas quasi solennis retinet, ut in singulis piscinis, quę nutriendis Cyprinis destinatę fuerint, altero demū anno piscatio celebretur. Nec enim una æstate bim^o foet^o piscine creditus, nec itē semp̄ trimus satis pergliscere potest, sed minimū op^o habet, biennij spatio, ad saginā & legitimū incrementū accipiēdū. Id ita, ut statim dixi solēniter à piscinarijs obseruat. Præter hūc tamē usurpatū morē Princeps me^o Stanislaus diu primus in Morauia ac solus ædificata sibi ad uicū Medriciū nō pœnitēda piscina, uelut ex nouali face re illā sibi restibile aggressus est, quotannis eandē obserās ac demetēs: hac sanè ratione cōplures ei alię piscinę uiliores ad arcē & oppidū, cui Vuifhcouo nomē, aderāt, nō in aliā rē magis fructuosa

olæ,quàm ut foetû Cyprinorû semina-
rent fouerentq̃: Eas porrò piscinas sic
habet diuifas, ut æqualem ei in singu-
los años liceat ex illis foetû deligere. De-
ligitúr q̃ foet⁹ trimo nūq̃ minor, nec ma-
ior quadrimo, sed uterq̃ ex eo numero
qlætã indolẽ et ad faginã appositã p̃ se
ferat, quo meli⁹ celeri⁹ q̃ faginetur in-
struatq̃ opimis epulis mēfas lautiores
ad quas p̃pter tēpestiuã ætatẽ, quadriē-
nis aut quinquēnis in primis uocat̃. Nã
citra años quatuor fluxa adhuc carne,
ultra quinq̃ tenaciore insulsioreq̃ esse
incipit. Nec tamẽ idem Stanislaus solo
foetus delectu est cõtētus, sed curat præ-
terea, ut in singulos Autūnos piscatus
peragatur, ut ipsa piscina à subductis a-
quis totam insequentẽ hyemẽ ad recu-
perandas uires, quas ex humore æstiuo
amifit, naçta, uernali rur⁹ tēpore succu-
lētû Vernactû, & alēdis Cyprinis ido-
neũ præbeat. Sed nisi copia foet⁹ Cypri-
norû abũdaueris, hæc piscãdi ratio pa-

tibi p̄ fuerit. Quocirca si plures, quàm unā, possideas fructuarias in fundo piscinas, ita facilè assequi poteris, ut quotānis equalè ex illis redditū accipias, si qualiter illas diuisas habueris, alternatimq; ex dimidiato piscatū ānuum institueris.

*DE CYPRINIS AD PISCINAS
distrahendis. Cap. 7*

Cypri, qui ad piscinas, statim ut extracti retibus fuerint, uenales proponuntur, aliquanto sunt uendibiliores ijs, qui ex piscinis in uiuaria translati, diutius asseruantur. Vt enim illis habitus adhuc corporis integer, gratiam apud emptores conciliat: ita istis p̄ captiuitatem diminutus, pretium quoq; imminuit. Nihil autem facilius est, quàm pisces distrahere, si adsit emptor, qui illos emere uelit. Neq; enim in uendendis illis nouo aliquo iure utimur, aut quidquam de sanitate uel probitate eorum, inuicem sp̄odemus stipulamurq; cum

cùm pisces rarissimè langueant, & gustu approbare illos, uel improbare cui uis liceat. Aliter autem Boemi atq; Morau Cyprinos ad piscinas diuendunt. Illi enim suas emptoribus uase prope modum urnali admetiuntur, constituto prius in singulas urnas certo pretio: Isti per sexaginta numerant, quoscunq; extrudunt uenales, contenduntq; certiores atq; etiam æquiores uideri suam rationem, quàm Boemorum, propterea quòd numerus semp sibi in summa còstet, nò itè mēsurā, quæ p impari Cyprinorū magnitudine sæpius illā ipsam summā diuariat. Pretiū in sexaginta Cyprinos summū octo aureolos, minimū sesquiaeureū, Morau còstituūt, pro situ uidelicet regiōis, aucta uel diminuta licitatione. Siquidē in ea parte Morauæ quæ ad superiorē Pannoniā p̄tinet, ubi nūc Austria est, bis tērcq; tāto licētur Cyprinos, quàm in ea quæ pertinet ad Silesitas, qui in locum Quadorum succes-

ferunt. Non tamē mihi ualde displicet Slesitarum ratio, qua in auctione Cyprinorum utuntur, seorsum maximos, seorsum medioximos, & minimos, auctionantes. Vetus enim est, æqualitatē haud parere bellum: at inæqualitatem discordiarum non paruum esse fomitem. Statim emptor, & sine lite, cum uenditore transigit, ubi pares statura Cyprēni uenundantur: Contrā multum litigat, si inæquales, & in unam uelut turbam minores cum maioribus confusos sibi à uenditore uidet obtrufos: licitorem enim tunc, qui minimos Cyprinorum digito indicet, eósq; dissimulatis maioribus pretio minimo ut liceatur, apponit: uenditor ediuersò qui maximo, propter eos, qui maximi inter cæteros apparent. In hoc sanè concordāt Boemi. Morauī, Slesitæ, ut Lucios uenales, non ad mensuram, sed ad numerū sexagenariū, uenū exponāt, similiterq; aliā pisciū in piscinis turbā miscellaneā

omnes

omnes pariter uasculis admetiūt pou^o,
quàm ullo numerant numero. haud e-
nim facile est numero comprehen-
dere turbã. Sed cùm nõ nihil admiratio-
nis plerisq; afferat, accrescentib^o pisci-
nis ac piscib^o simul quoq; accrescere ã-
nonæ pisciũ caritatẽ, explicãda obiter
reddendãq; causa eius rei esse uidetur.

*CVR FIAT, VT AVCTIS PISCI-
nis, pretiũ quoq; Cyprinorũ augeatur. Cap. 8.*

CAusa eius rei duplex esse putatur,
Cuna domi nata, altera peregrẽ alla-
ta, atq; utraq; ut uerũ fateamur, produ-
ctã ex gulæ intemperãtia, quę sicut nullũ
escariæ uoluptati, ita nec sumptib^o, q̄b^o
talis uoluptas emit, modũ terminat. In
delitijs aut epularũ, Cyprinũ passim ha-
beri, adeo iã lippis, quod dicit, & tōso-
rib^o notũ est, ut ne ipsi quidẽ lippi & tō-
sores apud nos sine Cyprino lautiora
ineant conuiuia: Ut primores populi ta-
ceam, qui eandem in ientacula, pran-
dia, cœnas & commestationes distribu-

unt. Simili intemperantia ipse populus utitur, mēſasq; ſuas Cyprino, quotiens haberi poteſt, libentiſſimè onerat. Populum urbanum ruſtici ſequuntur atque imitantur, eo potiſſimùm tempore, quo nundinandi gratia oppida & uicos ſubeunt, non antea ruſ inde repententes, quàm Cyprino, eòq; carius redēpto, ingluuiem expleuerint ſuam, quaſi nullus æquè ſaperet, atq; ille, qui magno emptus eſt: ita enim apud Martiale ruſtica quoq; auis canit:

*Ruſtica ſum perdix, quid refert? ſi ſapor idem.
Carior eſt perdix ſic ſapit illa magis.*

Domini igitur poſteaquam tanta auiditate Cyprinus ab omnibus ordinibus appetitur, quid mirum, ſi quantum fames eius creſcit, tantum quotidie increſcat pretium, certatim omnibus ad emendum eundem concurrentibus? Quid deinde foris, nonne omnia ferè per Germaniam ſuperiorem diuerticula Cyprinum apud nos emptum, non ſolùm oc

cupare, sed etiam pisces se nobiliores anteire deprehendimus? Diuerti iam pridem in oppidum Alpinum, cui Acnionti uocabulum, ad hospitem, ab eodem exigens, ut mihi salares pisces ad cœnam apponeret. Ibi hospes, si pisciũ inquit, desiderio teneris, aliquantò sua uiores, quàm Salares sint, tibi statim exhibuero: nec cunctatus adfert Cyprinos, paulò antè ex Boemia aduectos, plenòq; ore laudes eorũ celebrat, nũc cum Carpionibus Benacinis, nunc cũ Salmonibus Rhenanis comparans. Me nihil planè aduersante, quòd de gloria meorum popularium agi uidebam, interim tamen poscente, ut dilatis in crastinum Cyprinis, præsentem mihi cœnam additis salaribus accumularet: Paret hospes, cœnamq; Salaribus, ientaculum Cyprinis instruit, in itaq; ratione, carius cyprinos, quàm Salares æstimat, quo ego perspecto, ad comites aio: desinamus posthac mirari, cur pretia Cy-

prinis intendantur, quando pluris eos apud peregrinos, quàm Salares, æstimari uidemus, nôsq; inde non modo ad nouas piscinas amplificandas, sed etiã ad ueteres renouandas, conuertamus.

QUEM AD MODVM VETERANEÆ piscinæ restituantur. Cap. 9.

HVMOR perpetuò in piscinis restagnans, facit, ut illæ ante tempus senescant: tunc autem senescere intelliguntur piscinæ, cum ubere ipso terræ succoq; & uiribus per continuam aquarũ redundantiam exhaustis, ad alendos pisces minus habentur habiles, idq; malinã nra plerũq; culpa eis accelerat, dũ auidi ad rẽ nimis sumº perpetuisq; fructibº, perpetuò etiã piscinas sine ulla remissione, aquis oneramus, obliti quid præcipiat agricolis Virgilius, cum dicit.

Alternis idem tonsas cessare nouales,

Et segnem patiêre sicu durefcere campum.

Conducit autem hoc præceptum non minus piscinariis, quàm agricolis, ut piscinæ

scinæ uidelicet similiter atq; agri restibi-
les cessantibus noualibus recreentur
& instaurentur. Fieri uerò talis cessatio
atq; intermissio in piscinis solet, post
annum octauum, aut decimum, id est
post quartum aut quintum legitimum
piscatum, qui biennio quolibet cele-
brari consuevit. nec diutius quies du-
rat, quàm dum unus in se reuoluitur an-
nus, haud ipse quoq; tunc sterilis, si qui-
dem licet piscinas humore uacuas, se-
minibus frugum conferere, messesq; in-
terim perfrui. licet item post unam sta-
tim æstatem piscari, si foetu Cyprino-
rum trimo desiccata recreatamq; pi-
scinam repleueris. Cæterùm si illæ ipsæ
piscinæ multis annis, multaq; ætate, a-
deò inueterauerint, ut uiribus pla-
nè deficientur, effœtæq; reddantur,
nequaquam tunc satis fuerit, uno
duntaxat anno requietas illas feria-
tâsq; relinquere, sed addendus erit
alter & tertius ânus, ad ubertatē repa-

randam, ita ut primus piscinas malè affectas, leui uomere proscindat, largo stercore saturet, atq; eo illas semine cõferat, quod in effœto etiam solo facilè prouenire solet. Cuius generis femina sunt tum Milij, tum Panici, tum Lupini, aliàs stercoreis etiam uicem præbentis, quotiènsue simul cum suo sarculo inaratur. Anno altero pabula iam robustiora sulcis in piscina exaratis mandare: Tertio frumentaria femina quantumuis præualida spargere, simulq; metere poteris: ita fiet, ut nullus sine fructu annus tibi præterierit, donec piscina pensionem solennem ex piscatu soluere incipiat. Autorè habeo Equestris ordinis uirū longo usu & experiètia probatum, semē nullū esse, quod satū melius piscinas pariter atq; pisces opimet, quàm semen papaueris, si à maturitate sua in piscina ipsa relinquat papauer, ut ibidem semē ex calicibus effundat suum. Sed diutiùs fortasse Salares, quàm

quam dignatio eorum fert, differuntur

DE VIVARIIS SALARVM.

Cap. 10

Olim iam ego Aufonio assentiens Salarem eum piscem appello, quem Vulgò Truttam cognominant. Sic uerò Aufonius salarem suo sibi colore in Mosella sua depingit:

Purpureisq; Salar stellatus tergora guttis.

Quoniam alter præterea Salar est, & ipse stellulas uelut nobilitatis insigne in tergoribus præferens, sed nigricantes, quem uos Germani Aeschenum nominatis. Vterq; porrò Salar dictus à saltatu esse uidetur, quia in præcipitibus torrentibus sublimiter saltitat, ac præsertim purpuratus ille, qui bene alta septa facile transilit, sed idem claustra perbellè patitur, cum ille alter nigricantibus stellulis stellatus claustrorum impatientissimus habeatur, protinúsq; ut ex aquis suis in aërem est extractus, moritur. Pri

origitur apud nos à piscinarijs elegantioribus uiuaria nuper institui cœpta sunt, non sanè in quæstum aliquem, sed in laetitiam, epuiarúmque magnificentiam. Instituendi autem eorū ratio, quod ad longitudinem, & latitudinem, ornamque attinet, consimiliter ferè sese habet, atque seclafiorum-de quibus paulò antè diximus, nisi quòd uiuaria salarum altius deorsum perfodiuntur. Quàtò enim altius restagnant aquæ, tãò diutius rigorem suum in fundo retinent quod est gratissimum salaribus. Nam ut liquidas defæcatasque, ita frigidas semper aquas desiderant, & solum in fundo arenosum glareosumque, quale, si non ad manum adest, aliunde arena & glareaa duecta, consterni debet: Tum ripæ uiuarij silice per circuitum præmuniri debent, non eò solùm, ut ne terra subsidat, nullo fulta pariete, sed etiam ut talares habeant suas latebras, in quas se per æstum & tēpestates abdere queant.

ant. Ideoq; parietes rimosos ac musco
 duntaxat uiridi interiecto coagmenta-
 tos, facimas, ut per foraminum rarita-
 tes & per musci uiriditatem, eadem ferè
 copia diuertendi in latebras salaribus
 fiat, quæ fieri solet, in alueis & ripis flu-
 minum, in quibus, ubi liber est, libentis-
 simè diuersatur. Debet autem fluminis
 unda assiduo uiuana salarum permeare
 quoniam plus obest illis unda stagnans
 quàm prodest mutcus & glarea. Obest
 insuper eisdam æstus teruuda æstate cõ-
 citatus, eum alij obiectu arborum &
 umbra arcent. Quidam glaciem, quam
 refrigerandis poculis per totam æsta-
 tem in puteis asseruant, uiuarijs immer-
 gunt, simulq; fami per tempus eorum
 occurrunt, ne ex illa alter in alterius la-
 cienam efferaretur. Esca appositissima
 habetur soboles Cyprinorum, uel Al-
 urni, uel riuales haleculæ: nam qui ie-
 cusculis minutim concisis, uel alia car-
 ne, saginantur, parum gratum habet sa-

porem: Vix concinnior institui, com-
 modiórq; huiuscemodi uiuariorū Oe-
 conomia potest, quàm est haud mag-
 no spatio ab arce Pardubicia, à Proceri
 bº Pernsteynis instituta, Trifariã sunt ui-
 uaria diuisa, tripliciq; uarietate salares
 per singula sepatati. In primo uiuario
 grandiores, utpote herili mensæ desti-
 nati, adnatant: In altero mediocres. In
 tertio minimi, quia utriq; in supplemẽ-
 tum descripti, ut sibi certus numerus in
 suo quoq; uiuario semper con-
 stet, per continuam in
 desideratorum
 locũ substi-
 tutio-
 nẽ.

EPILOGVS

EPILOGVS.

Hæc ferè sunt, mi Antoni, quæ de piscinis commemoranda in mentè mihi uenerunt. Nunc nihil aliud admonendum superest, quàm ut non solùm boni, sed etiam iusti patrisfamiliàs officio defungamur, quotiens instituendis augendisque piscinis curam intendimus nequaquam nos ad imitationem quorundam componentes, qui contempta omni æquitate, & præterea in colonos suos humanitate, quidam eorum illos agris, alij pratis, alij pascuis, nonnulli totis pagis, submouēt exturbantque, ut ipsi in loca uiolenter occupata succedant, Piscinàsque sibi in alieno pro libidine cōstituant: quasi non liceat, sine iniuria & incommodo ditioni nostræ subiectorū utilitati quemque suæ consulere, quæ ad modum uidelicet sibi consulunt iuris æquitatisque & humanitatis cultores, pa

ria nimium, si non ampliora, ubiq; loco-
rum cum colonis suis facientes, hoc est
agros restibiles, restibilib⁹ nouales, no-
ualib⁹ pascua loca pascuis, prata rtgua
riguis, pēlantes. Quòd si facultas parpa-
ri referendo non adest, tertiam amplius
quam acceperint partem, in rerum per-
mutatione colono adijcientes. Si meli-
ora his nobis domi unde hæc depromi
omnia oportuit, nata fuissēt, meliora ti-
bi libentissimè, mi Antoni, deprompsis-
semus: Nūc pro opibus (ut dicitur) mœ-
nia effecimus, si nulla forsitan
realia, at ipsa interim no-
uitate, placitura.

FINIS.

